

Eser Türü (Type of Paper) : Makale /Article

DOI: <http://dx.doi.org/10.21551/jhf.v2i1.5000164116>**BİNGÖL HALKEVİ VE FAALİYETLERİ (1936-1951)****BINGOL PEOPLE'S HOUSE AND IT'S ACTIVITIES (1936-1951)***Savaş SERTEL**

savassertel@mynet.com

Yrd. Doç. Dr. Tunceli Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü

Paper History: Received on 31 December 2015, Accepted on 28 January 2016, Published on 17 April 2016

Eser Geçmişi: 31 Aralık 2015'te başvuru alındı, 28 Şubat 2016'da kabul edildi, 17 Nisan 2016'da yayınlandı.

ÖZET

Halkevleri tek parti döneminin ideolojik eğitim ve kültür kurumlarıdır. İlk olarak 1932 yılında açılan bu kurumlar Kemalizm'i tüm Türkiye'ye yaymayı amaçlamıştır. Böylelikle yeni kurulan cumhuriyetin prensiplerine uygun olarak cumhuriyetçi, laik, milliyetçi ve inkılâpçı bir toplum yaratılmaya çalışılmıştır. Halkevleri dokuz çalışma kolunda faaliyette bulunmuştur. Dönemin pek çok aydını halkevlerinin faaliyetlerine katılmıştır. Ayrıca Ankara Halkevi tarafından yayınlanarak tüm halkevleri ve halkodalarına ücretsiz dağıtılan *Ülkü* dergisinde de yazılar yazmıştır. Bingöl Halkevi de bu tür faaliyetler yürütmesi amacıyla 1936 yılında açılmıştır. İlk olarak dört şube ile faaliyete başlamıştır. Zaman içinde halkevi şube sayısı önce yediye, daha sonra dokuza çıkmıştır. Bingöl Halkevi, halkevlerinin kapatıldığı 1951 yılına kadar faaliyetlerini sürdürmüştür.

Anahtar Kelimeler: Bingöl, Halkevi, CHP, Kemalizm, İdeoloji**ABSTRACT**

Community centers are ideological educational and cultural institutions of the single-party era. First opened in 1932 those institution has aimed to propagate to all Turkey Kemalism. Hence the newly formed Republic to the principles of the Republican party, a secular, nationalist and revolutionary society established. Community centers have been operating in nine task forces. Many intellectuals of the period have been found in community centers. Bingol community center in order to carry out such activities was opened in 1936. The community center began operations with four branches. Then the community center before seven the number of branches, and later increased to nine. Bingol Community Center has continued its activities until 1951, the community centers were closed.

Key Words: Bingol, Community Center, CHP, Kemalism, Ideology

* Bu çalışma; "Tek Parti Döneminde Bingöl'de Açılan Halkevleri ve Halkodaları" adlı proje ile Tunceli Üniversitesi BAP Koordinatörlüğü (MFTUBO13-16) tarafından desteklenmiştir.

BİNGÖL HALKEVİ VE FAALİYETLERİ (1936-1951)

Savaş SERTEL

Avrupa'da 1789 Fransız İhtilali sonrasında yayılan milliyetçilik hareketleri XX. yüzyılın başında Osmanlı İmparatorluğu'nu da ciddi anlamda etkilemiş, diğer akımlarla birlikte Türkçülük hareketleri de ortaya çıkmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkan milliyetçiliğine gösterdiği tepkiyle Avrupa milliyetçiliğinin ortaya koyduğu fikirler, Türkçülüğün büyümesini teşvik eden nedenlerdendir.¹ Türk Ocakları, dağılma sürecinde Osmanlı'nın çöküşünü durdurmak için ortaya çıkan akımlardan olan Türkçülüğün bir uzantısı olarak biçimlenmiştir. 1912 yılında kurulmuştur. Türk Yurdu ocağın başlıca yayın kuruluşu olmuştur. Ocağın kuruluşunda Yusuf Akçura, Hamdullah Suphi, Ziya Gökalp, Mehmet Emin Yurdakul, Fuat Köprülü, Ahmet Ağaoğlu, Halide Edip, Celal Sahir Erozan gibi dönemin düşünce ve kültür yaşamında tanınmış kişileri büyük rol oynamıştır² İşgal yıllarında önemli şubeleri kapatılan ocaklar işgalden sonra tekrar faaliyete geçmiştir.³ Cumhuriyet döneminde Türk Ocakları Atatürk'ün de desteği ile gelişip güçlenmiştir. 1925 yılında ocaklar CHP ile bütünleşmiştir. 1927 yılında yapılan tüzük değişikliği ile ocaklar üzerindeki CHP denetimi daha da artmıştır.⁴ Bazı yöneticilerinin 1930 yılında yapılan belediye seçimlerinde SCF adaylarını desteklemesi Türk Ocakları'nın kapanmasını hızlandırmıştır.⁵ Bu gelişmeler üzerine Atatürk Türk Ocaklarını kapatmayı amaçlamıştır. Türk Ocaklarının Turancılık faaliyetlerine girişmesi ve Sovyet elçisinin bu konudaki şikâyetleri de Türk Ocakları'nın kapatılmasında etkili olmuştur. Türk Ocakları 10 Nisan 1931'de toplanan olağanüstü kongre ile CHP'ye katılım kararı almıştır.⁶

Türk Ocakları'nın kapatılmasından sonra halkevleri kurulmuştur. Halkevlerinin kuruluşunda Türk Ocakları'nın kapatılmasının yanı sıra 1929 dünya ekonomik bunalımının Türkiye'deki etkileri, başarısız SCF deneyimi ve bunun ortaya çıkardığı olumsuz siyasi atmosfer, halk eğitimi fikri gibi faktörler de etkili olmuştur. Bu dönemde Türkiye'nin ekonomide devletçiliğe yönelmesi halk eğitimi işinin devlet eliyle yapılması düşüncesini etkili kılmıştır.

Halkevleri kapatılan Türk Ocaklarının yerine kurulmuş ve mirasçısı konumunda olan ku-

¹ ** Yrd. Doç. Dr. Tunceli Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, savassertel@mynet.com

² Hakan Kaş, *Isparta Halkevi Çalışmaları ve Ün Dergisi (1934-1950)*, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007, s. 5.

³ Savaş Sertel, *Cumhuriyet Dönemi'nde Tunceli (1940-1970)*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Elazığ 2012, s.140

⁴ Zeki Arıkan, "Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi", *Atatürk Yolu Dergisi*, C. 6, S. 23, s. 262.

⁵ Arıkan, "Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi", s. 264.

⁶ Hızır Dilek, *Mardin Halkevi ve Faaliyetleri*, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2013, s. 4; Şeyda Özçelik, *Türk Ocakları ve Eğitim*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana, 2010, s. 28.

BİNGÖL HALKEVİ VE FAALİYETLERİ (1936-1951)

Savaş SERTEL

ruleşlardır.⁷ Halkevleri, Atatürk'ün talimatıyla ve CHP Genel Yönetim Kurulu kararı⁸ ile ilk olarak 19 Şubat 1932 tarihinde 14 ilde açılmıştır.⁹ Daha sonra CHP, teşkilatlarına 1 Mart 1932 tarihli bir genelge göndererek her parti örgütünün kendi yöresinde bir halkevi açmasını istemiştir.¹⁰

Halk sözlük anlamı olarak belirli bir bölgede sosyal, iktisadi veya kültürel nedenlerle bir arada yaşayan insanlara verilen sosyolojik bir sıfattır. Halk tabiri cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren ise millet tabiri ile aynı anlamda kullanılmıştır.¹¹

Halkçılık ilkesi doğrultusunda kurulan Halkevleri¹² tek parti döneminde Kemalist ideolojinin en önemli ve yaygın eğitim ve kültür¹³ kurumu olmuştur.¹⁴ Aynı zamanda Kemalist Devrim'in en yaygın kitle örgütüdür.¹⁵ Burada halkın sınıfsız bir kaynaşma içinde olması amaçlandığı dile getirilmiştir.¹⁶ Başka bir tanımda Halkevlerinin sosyal sınıflar arasında karşılıklı dayanışma kurarak, toplumun tabakaları arasında ortak bir ruha ve karaktere sahip olunmasını amaçlandığı

⁷ Mustafa Arıkan-Ahmet Deniz, "Türk Ocaklarının Kapatılışı, Borçları ve Emlakinin Tasfiyesi", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, s. 15, Konya 2004, s. 411; Şükran Gündoğdu, *Bitlis ve Bitlis Halkevi (1943-1951)*, Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Van 2013, s. 106.

⁸ Füsün Üstel, *Türk Ocakları: 1912-1931*, İletişim Yayınları, İstanbul 1997, s. 145.

⁹ 10-18 Mayıs 1931'de C.H.F Üçüncü Büyük Kongresi'nde halkevlerinin açılması kararlaştırılmıştır. *BCA, 490.1.0.0.724.478.1; C.H.F. Üçüncü Büyük Kongre Zabıtları (10-18 Mayıs 1931)*, İstanbul 1931, s. 256.

¹⁰ 19 Şubat 1932'de 14 halkevi açılmıştır. Bunlar: Ankara, Afyon, Çanakkale, Eminönü, Eskişehir, Aydın, Bolu, Diyarbakır, Konya, Samsun, Bursa, İzmir, Denizli ve Malatya halkevleridir. Sefa Şimşek, *Bir İdeolojik Seferberlik Deneyimi Halkevleri 1932-1951*, s. 6; *Milliyet*, 20 Şubat 1932; Nurcan Toksoy, *Halkevleri*, Orion Yayınları, Ankara 2007, s. 42; Orhan Özacun, *CHP Halkevleri Bibliyografyası 1932-1951*, 2001, s. 1; *CHP Halkevleri ve Halkodaları 1932-1942*, Alâeddin Kral Basımevi, y.y, t.y. s. 3; Kadri Kaplan, "Türk Kültürü, Halkın ve Gençliğin Ulusal ve Çağdaş Eğitimi ve Halkevleri", *Halkevleri Dergisi*, S. 79, s. 13; *Milliyet*, 19 Şubat 1932; *Cumhuriyet*, 20 Şubat 1932. Halkevleri halkın bilinçsizliğinden dolayı inkılapların halk tarafından anlaşılmasını üzerine yeni bir kuruma ihtiyaç duyulması ve yetişkin eğitime yönelmesi üzerine kurulmuştur. Yavuz Özdemir-Elif Aktaş, "halkevleri (1932'den 1951'e)", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, C. 45, Erzurum 2011, s. 242, 245.

¹¹ Anıl Çeçen, *Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri*, s. 102.

¹² İbrahim Erdal, *Halkevlerinin Kuruluşu, Yapısı ve Yozgat Halkevi (1932-1951)*, Siyasal Kitabevi, Ankara 2013, s. 15.

¹³ Mustafa Oral, "Halkevlerinin Toplumsal ve Kültürel İşlevleri", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. 18, S. 53, 2002, s. 499.

¹⁴ M. Fuat Köprülü, "Halkevlerinin İçtimai Rolü", *Ülkü*, C. 14, S. 84, Şubat 1940, s. 483.

¹⁵ Fatih Özçelik-Sabit Dokuyan, "Bolu Halkevi ve Faaliyetleri", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 9/4 Spring 2014, s. 877; Savaş Sertel, "Tunceli'de Açılan Halkevleri ve Halkodaları", *Tarih Okulu Dergisi*, Yıl. 6, S.15, Eylül 2013, s. 209. Bir toplum mühendisliği projesi olan Kemalizm, yeni toplumu ve yeni bir hayatı yaratmayı amaçlamıştır. Civci, *Halkevleri ve İzmir Halkevi'nin Faaliyetleri (1932-1951)*, s. 49.

¹⁶ Anıl Çeçen, *Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri*, s. 195. Halkevleri Kemalizm'i ve partinin ilkelerini halka yaymayı ve devrimleri benimsetmeyi de amaçlamıştır. Başak Tekdurmaz, *Balıkesir Halkevi Çalışmaları ve Kaynak Dergisinin Sistematik İndeksi*, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir 2004, s. 6. Kemalist Devrimin başarıya ulaşabilmesi için öncelikle yapılan devrimlere yabancı olan topluma bu devrimleri anlatmak, daha da önemlisi devrimin temelini oluşturan ideolojiyi benimsetmek gerekiyordu. Bu noktada halkevleri ve halkodaları devreye girmiştir. Ergen, *Türkiye'de Halkevleri ve Elazığ Örneği*, s. 92. Halkevleri Kemalizm'in yalnızca siyasal alanda değil, kültürel ve günlük yaşam üzerinde de belirleyici olma gayretinin en somut ürünüdür. Neşe Yeşilkaya, "Halkevleri", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce*, C. II Kemalizm, İletişim Yayınları İstanbul 2009, s. 114.

BİNGÖL HALKEVİ VE FAALİYETLERİ (1936-1951)

Savaş SERTEL

belirtilmiştir.¹⁷ Halkevleri inkılâba sadık ve milliyetçi bir toplum yapısı öngörmüştür.¹⁸ Halkevleri ideolojinin geniş halk kitlelerine yayılması için bir propaganda aracı olarak da rol almıştır.¹⁹ Zaten CHP, halkevlerini kendi ilkelerini ve prensiplerini ülkenin en uzak köşelerine yayması için kurmuştur.²⁰ Halkevlerinin Atatürk tarafından açılan bir çağdaşlaşma projesi olduğunun ifade edilmesi ve halkevlerinin temel görevinin devletin yeniden yapılandırılmasına paralel olarak milletin de yeniden yapılandırılması²¹ olduğunun söylenmesi de bunun bir göstergesidir.²² Buna göre halkevleri dünya görgü ve bilgisini geniş halk kitlelerine yayma görevini de üzerine almıştır.²³ Buna göre halkevlerinin açılması, yeni kurulan devlete yeni ve modern bir ulus yaratma gayretinden kaynaklanmıştır. Ayrıca Kemalist devrimin ideolojisini ülkenin en ücra köşelerine kadar götürecek bir kitle aygına ihtiyaç duyulması da halkevlerinin kuruluşunu zorunlu kılmıştır.

Halkevleri kar amacı gütmeyen halk menfaatini amaçlayan kuruluşlardır. Buralarda verilen hizmetler ücretsiz ve halkın istifadesine açıktı. Bundan dolayı halkevi faaliyetlerine partili olan veya olmayan herkes katılabiliştir. Halkevlerine üyelikte partili-partisiz ayrımı yapılmama, 18 yaşını dolduran herkes halkevlerine üye olabilmıştır. Yönetim kurullarından görev yapabilmek için ise partiye üye olmak zorunlu tutulmuştur. Ancak 19 Temmuz 1932'de öğretmen ve memurların halkevlerinde görev yapmalarının teşvik edilmesi için Bakanlar Kurulu Kararı alınmıştır.²⁴ Böylece memurlar parti üyesi olmadan halkevi şube ve yönetim kurullarında görev alabilecektir.

Halkevleri yerine kuruldukları Türk Ocakları gibi dokuz çalışma şubesine ayrılmıştır. Bir yerde halkevi açılabilmesi için bir halkevi binası, bina için harcanacak yeterli miktarda para ve

¹⁷ İsmail Hakkı Baltacıoğlu, *Halknevi*, Ankara 1950, s. 41.

¹⁸ M. Fuat Köprülü, "Halkevlerinin İçtimai Rolü", *Ülkü*, C. XIV, S. LXXXIV, Ankara Şubat 1940, s. 432-433. Bazı görüşlere göre ise Atatürk'ün kurduğu halkevleri Cumhuriyet'in dünya görüşünü aydınlar aracılığıyla halka kadar indirme girişimi ve denemesidir. Zeki Arıkan, "Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi", s. 274. Bu görüşe göre halk inilmesi gereken bir seviyede aydınlar ise yukarılardan tepeden bakan bir konumdadır.

¹⁹ *CHP Halkevleri 1940*, Ulusal Matbaa Ankara 1940, s. 4; Âdem Kara, *Cumhuriyet Döneminde Kalkınmanın Mihenk Taşı Halkevleri 1932-1951*, 24 Saat Yayıncılık, Ankara 2006, s. 21.

²⁰ Mesut Erşan, "Eskişehir Halkevi ve Halk Evi Dergisi", *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Yıl 6, S. 12, Güz 2010, s. 102.

²¹ Şimşek, *Bir İdeolojik Seferberlik*, s. 94. Tek parti döneminin en somut ürünlerinden biri olan Halkevlerinde yöneticiler katılım oranına büyük önem vermiştir. Katılımın fazla olması ideolojiye inanan ve ona sahip çıkan bireylerin çoğalması demektir. Kemalist ideoloji halkevleri projesi ile yeni bir toplum oluşturmak istediğini ve bu toplumdaki bireylere yeni bir yaşayış biçimi sunarak, çağdaş dünyayı yakalamak için yeni bir insan tipi oluşturmak istediğini belirtmektedir. Sinan Ergen, *Türkiye'de Halkevleri ve Elazığ Örneği*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 2007, s. 25-26.

²² Selçuk Duman, *Bir Modernleşme Aracı Olarak Tokat Halkevi*, Berikan Yayınevi, Ankara 2011, s. 3.

²³ Atatürk, bu durumu "*En kuvvetli ders araçlarına ve yetişkin öğretmen ordularına sahip olmak yeterli değildir. Halkı yetiştirmek, bir kitle haline getirmek gereklidir. Bunu halkevi yapacaktır.*" Sözü ile ortaya koymuştur. Hüseyin Yakış, "Cumhuriyetin 50. Yılında Halkevleri", *Halkevleri Dergisi*, S. 78, Şubat 1973, s. 15

²⁴ Halkevleri Türk inkılâbını köylü gençlik olmak üzere halk yığınlarına benimsetmeyi amaçlamıştır. Tevfik Çavdar, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1839-1950)*, İmge Kitabevi, Ankara 2008, s. 350.

BİNGÖL HALKEVİ VE FAALİYETLERİ (1936-1951)

Savaş SERTEL

en az üç halkevi şubesinin açılması zorunlu kılınmıştır.²⁵ Bu şartları oluşturan bir yerde halkevi kurulmak istendiğinde yerel parti yönetim kurulları il yönetim kuruluna başvurur, şartlar uygun görülürse il yönetim kurulu CHP Genel Sekreterliğine teklif eder, CHP Genel Yönetim Kurulu da halkevinin kurulup, kurulmayacağına karar verirdi.²⁶ Halkevlerinin genel merkezi olmamıştır. Her halkevi kendi bulunduğu bölgenin merkezi sayılmıştır. Halkevleri CHP'ye bağlı yan kuruluşur. Bundan dolayı tüzel kişilikleri olmamıştır.²⁷

Bingöl Halkevi

Bingöl Halkevi Şubat 1936'da Recep Peker'in halkevlerinin dördüncü yıldönümü münasebetiyle radyodan yaptığı konuşma ile açılmıştır.²⁸ Ancak bina bulunamadığından dolayı 1 Haziran 1936'da faaliyete geçmiştir.²⁹

Bingöl Halkevi Başkanları

Halkevi Başkanları aynı zamanda halkevlerinin şube komiteleri ve yönetim kurullarının da başkanı sayılmıştır. Halkevlerinde kararlar oy çokluğu ile alınmıştır.³⁰ 1936 yılında açılan Bingöl Halkevinin ilk başkanı Kültür Direktörü Bahri Tekiner olmuştur.³¹ Bahri Tekiner, CHP Genel İdare Kurulu tarafından Mayıs 1938'de halkevi başkanı olarak görevlendirilmiştir. Tekiner'in tayini dolayısıyla boşalan halkevi başkanlığına 21 Haziran 1939'da Sağlık Müdürü Doktor Cemal Başer getirilmiştir.³² Bingöl Halkevi Başkanı ve Sağlık Müdürü Doktor Cemal Başer vazifesinin çokluğunun layıkıyla çalışmasına izin vermemesinden dolayı Ağustos 1939'da halkevi başkanlığından istifa etmiştir. Çapakçur (Bingöl)" Halkevi başkanlığına teklif edilen Arif Doğan Genç 16 Ağustos 1939'da Bingöl Halkevi başkanlığına getirilmiştir.³³ Arif Doğan Genç, Bingöl Halkevinin gelişimine çok büyük katkılarda bulunmuş genç ve dinamik bir eğitimcidir. Bingöl Halkevi Başkanı ve Bingöl Milli Eğitim Müdürü olan Arif Doğan Genç'in Antalya İlköğretim

²⁵ BCA, 030.18.1.2.30.55.15

²⁶ *CHP Halkevleri Öğreneği*, Ankara 1938. Bir yerde halkevi kurulabilmesi için en az üç şube oluşturabilecek kadar üyeye, en az 200 kişi alabilecek bir salon, bir kütüphane, bir iki çalışma odası ve açık hava sporu ve toplantı yapılabilecek bir bahçesi olan bina bulunup dönecek, en az bir odacı ve memurun maaşını ödeyebilecek maddi imkânlarla sahip olmak gerekiyordu. *Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi*, Zerbamat Matbaası, Ankara 1940, s. 12.

²⁷ *Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi*, Zerbamat Matbaası, Ankara 1940, s. 4.

²⁸ Anıl Çeçen, *Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri*, s. 104-105.

²⁹ Anıl Çeçen, *Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri*, s. 136.

³⁰ BCA, 490.1.0.0.982.807.1.

³¹ Özdemir-Aktaş, "Halkevleri..", s. 251.

³² BCA, 490.1.0.0.934.628.2.

³³ BCA, 490.1.0.934.628.2.

Müfettişliğine tayini dolayısıyla 3 Aralık 1941'de Bingöl Halkevi başkanlığına Fahri Koran getirilmiştir.³⁴ Arif Doğan Genç'in yerine Bingöl Halkevi Başkanı yapılan ve aynı zamanda Bingöl Bayındırlık Müdürü olan Fahri Koran tayini dolayısıyla görevinden ayrılmış, vilayet yerine İhsan Altay'ı önermiştir.³⁵ Bunun üzerine Bingöl Milli Eğitim Müdürü İhsan Altay 7 Ekim 1942 tarihinde Bingöl Halkevi Başkanlığına getirilmiştir.³⁶ 1946 tarihli bir yazışmadan anlaşıldığına göre 1946 yılında Bingöl Halkevi Başkanı Kamil Yılmaz'dır.³⁷ 1948'de ise Bingöl Halkevi Başkanı Ahmet Bayram'dır.³⁸ Bayram, 1948 yılında görevi bırakmış ve yerine Sait Erel başkan seçilmiştir. 1948 ve 1949 yılında Bingöl Halkevi Başkanı Sait Erel'dir.³⁹

Bingöl Halkevi Binasının Yapımı, Tamirat ve Ödenegi

Halkevleri ve halkodalarının bina yapımı, tamirata, arsa temini, kira ve mefruşatı CHP Genel Sekreterliği için bu kurumlara harcanan en büyük yekûnu oluşturmuştur. Halkevi öğretininin 12 ve 13. maddelerine göre bir yerde kurulacak halkevi binasının yapımı ve döşenmesi işi o bölgedeki CHP yönetim kurulunun görevidir.⁴⁰ CHP Genel Sekreterliğinin halkevleri inşası konusunda uygulaması şu şekilde olmuştur: Üzerinde halkevi binası yapılması kararlaştırılan arsanın onaylanmış şehir planına göre mevki ve çapının tespit edilmiş olmasını, bu arsanın mümkün mertebeye köşe başında olmasını ve sahasının ise bin metreden az olmamasını tavsiye etmiştir. Arsanın parasının tamamen ödenerek ileride ihtilafa mahal vermemesi ve il veya ilçedeki parti namına temlik edilmesi ve temlik muamelesini müteakip arsaya ait tapu senedinin merkeze gönderilmesi gerekmektedir. Arsanın alımı için gereken para mahalli kaynaklarla bulunmalıdır. Yapılacak binalarda sahneli bir salon (gerektiğinde sinema gösterimi yapılabilmeli ve konser verilebilmeli.), bir okuma odası ve kitap odası (Gerektiğinde bu ikisi birleştirilebilir), gazino (büfesi ile birlikte), kapalı jimnastik salonu, müzik çalışma odası, dersane (kurslar için), başkan ve yönetim kurulu odası, büro, komitelerin çalışma odası (2-3 komite bir odada çalışabilir) ve misafirler için bir daire veya bir iki oda bulunmalıdır. Bu bina ideal bir halkevi için gerekli olan bina şeklidir. Asgari olarak ise sahneli bir salon (Toplantı halinde en az 300 kişi alabilmeli), okuma odası (Kitap konacak ye-

³⁴ BCA, 490.1.0.934.628.2.

³⁵ Fahri Koran, vilayetçe önerilmiş ve CHP Genel İdare Kurulu tarafından onaylanarak göreve başlatılmıştır. BCA, 490.1.0.934.628.2.

³⁶ BCA, 490.1.0.934.628.2.

³⁷ BCA, 490.1.0.1142.8.2; BCA, 490.1.0.934.628.2.

³⁸ BCA, 490.1.0.953.691.2.

³⁹ BCA 490.1.0.0.1477.32.1.

⁴⁰ BCA 490.1.0.0.1477.32.1.

ile beraber), iki üç tane komite ve idare odası bulunmalıdır. Sahnelerin akustik bakımdan elverişliliği de dikkate alınmalıdır. Halkevi inşası bir mimar veya inşaat mühendisine arsa ve paralar göz önüne alınarak hazırlattırılacak bir plana ve ihtiyaçlara göre yapılmalıdır. Halkevleri törenler sırasında halkın toplanabileceği bir bahçenin içinde inşa edilmelidir. İnşaat malzemelerinin mahalli fiyat rayiçlerine göre hesaplandığı bir projeye uygun olarak yapılacak olan keşifnamenin İl Bayındırlık Müdürlüğüne kontrol ve onayının yapılmış olması gerekmektedir.

Bingöl Halkevi 1943 yılına kadar kiraladığı çeşitli binalarda faaliyet göstermiştir. Bingöl Halkevi'nin 1936, 1937 ve 1938 yıllarındaki kira parası 800 lirayı bulmuştur. Bu para CHP Genel Sekreterliği tarafından yollanmıştır.⁴¹ Bingöl Belediyesi 1939 yılı bütçesinde halkevine yardım olarak 250 lira para ayırmıştır.⁴² Bingöl Valiliği, 11 Aralık 1937'de CHP Genel Sekreterliğine bir yazı yazarak Bingöl Halkevinin faaliyetlerini yeterince iyi yürütmediğini, yeni bir binaya ihtiyaç duyduğunu, binanın ortalama 15 bin liraya mal olacağını belirtmiştir. Valilik, bina planı yapacak fen teşkilatı olmadığından dolayı para ile birlikte bina planı yollanmasını da istemiştir.⁴³ CHP Genel Sekreterliği buna verdiği cevabi yazıda halkevi için plan istendiğini ancak halkevinin yapılacağı arazi hakkında bir malumat verilmediği, bina yapımı konusunda arsa durumunun büyük müşkül teşkil ettiği, ayrıca inşaat malzemesinin miktarı ve maliyeti hakkında da bilgi verilmediği belirtilmiştir. Yazıda, ülkede bölgelerarası fiyat farkı olduğundan dolayı inşaat yapımı için halkevinin yapılacağı arsanın krokisi ve inşaat malzeme ve işçilik fiyatlarını gösterir bir listenin yollanması istenmiştir.⁴⁴ Bunun üzerine Bingöl Valiliği 9 Nisan 1938'de makyaslı arsa krokisi ve inşaat rayiç listesi yollamıştır.⁴⁵ Bingöl Halkevi Başkanlığı, 28 Ağustos 1938'de CHP Genel Sekreterliğine bir yazı yazmıştır. Yazıda belediyenin yaptırmakta olduğu otel binasının bir kısmında halkevinin oturması karşılığında belediyeye halkevi ödeneğinden bin lira verilmesi için izin istenmiştir. Ancak genel sekreterlik buna izin vermemiştir.⁴⁶ Bingöl Halkevi Başkanı Fahri Kuran, Nisan 1942'de CHP Genel Sekreterliğine bir yazı yazarak halkevinin belediyeye ait bir salon ve iki odadan ibaret olan bir binada kira ile oturduğunu, halkevi için yapılacak bir binanın 20 bin liraya mal olacağını, CHP'nin lütfetmesi halinde binanın yapılabileceğini belirtmiştir.⁴⁷ CHP Müşavir Mimarı A. Sabri Oran'ın CHP Genel Sekreterliğine yazdığı 23 Eylül 1943 tarihli yazıya göre Bingöl'de yer alan bir otel ve gazino binası Bingöl Halkevi binası olarak kullanılmak üzere 20

⁴¹ BCA, 490.1.0.0.1670.814.1.

⁴² BCA, 490.1.0.0.1670.813.1.

⁴³ BCA, 490.1.0.0.1477.29.1.

⁴⁴ BCA, 490.1.0.0.1670.814.1.

⁴⁵ BCA, 490.1.0.0.1670.814.1.

⁴⁶ BCA, 490.1.0.0.1670.814.1.

⁴⁷ BCA, 490.1.0.0.1670.813.1.

BİNGÖL HALKEVİ VE FAALİYETLERİ (1936-1951)

Savaş SERTEL

bin lira karşılığında belediyeden satın alınmıştır.⁴⁸ Binaya sahne ve diğer kısımların ilavesi için CHP Genel Sekreterliğinden 9 bin lira yardım istenmiştir.⁴⁹ CHP Genel Sekreterliği Bingöl Halkevi tarafından satın alınan binanın⁵⁰ tadil ve ıslahına harcanmak üzere 9 bin lira parayı 15 Ekim 1943'te yollamıştır.⁵¹ CHP Bingöl İl Yönetim Kurulu Başkanı Abdullah Dursun 15 Ocak 1947'de genel sekreterliğe bir yazı yazarak Bingöl Halkevi binasının tamir edilmediği takdirde içinde durulamayacak bir duruma geleceğini belirterek halkevinin yarım kalan ilave inşaatının tamamlanması ve diğer ihtiyaçlar için 8.030 lira yardım gönderilmesini istemiştir. Kasım 1948 tarihi itibarıyla Bingöl Halkevi tamir ve ıslahı için 5.941,23 liralık bir keşif raporu hazırlanmıştır.⁵² CHP Genel Sekreterliği 11 Kasım 1947'de Bingöl Halkevinin genel ihtiyaçları için 300 lira yardım göndermiştir.⁵³ CHP Genel Sekreterliği 1947'de Bingöl'deki halkevleri ve halkodalarının onarım ve ilave inşaat işleri için CHP Bingöl İl Yönetim Kurulu Başkanlığına 3.870 lira yollamıştır. CHP Bingöl yönetimi ise halkevleri ve halkodaları ilave inşaat, onarım ve idame masrafı olarak 6.150 lira harcamıştır. Bu paranın 3.150 lirası merkez halkevinin inşaat ve giderlerine ayrılmıştır.⁵⁴ CHP Genel Sekreterliği 5 Aralık 1948'de Bingöl Halkevinin genel ihtiyaçlarını gidermeleri için 250 lira yardım göndermişti.⁵⁵ Bingöl Halkevi Başkanı Ahmet Bayram 10 Nisan 1948'de genel sekreterliğe bir yazı yazarak yardım istemiş ancak olumlu bir yanıt almamıştır.⁵⁶ Bu sırada Bingöl Halkevi başkanlığı el değiştirmiş ve halkevi başkanı Sait Erel olmuştur. Yeni başkan Sait Erel 27 Ağustos 1948'de CHP Genel Sekreterliğine bir yazı yazarak 500 lira yardım istemiştir.⁵⁷ Bunun üzerine CHP Genel Sekreterliği 26 Ekim 1948'de Bingöl Halkevine 500 lira göndermiştir.⁵⁸ CHP Genel

⁴⁸ BCA, 490.1.0.0.971.755.2.

⁴⁹ Halkevinin önceki binası kahveden bozma bir dükkân iken, belediyenin yaptırmaya başladığı otel binasının alt katı halkevine ayrılmıştır. Burası 200 kişi alacak kapasitededir. Bina belediyeden ayda 30 lira karşılığı kiralanmıştır.

⁵⁰ BCA, 490.1.0.0.1670.813.1. Daha önce bir kısmında Bingöl Halkevi'nin kira ile oturduğu binanın satın alınması için CHP Genel Sekreterliği 24 Mayıs 1943'te 20 bin lira göndermiştir. Münir Soykan'ın 1941 yılında yaptığı teftişe göre halkevinin demirbaş eşyası ise şunlardır: 184 sandalye, bir koltuk, hasırdan kanepeler, masa ve 4 sandalye, 17 masa ve masa örtüleri, altı adet lüks lambası, iki radyo ve bir hoparlör ile yeterli miktarda bayrak. BCA, 490.1.0.0.994.844.3.

⁵¹ Bina 1945 yılında 27 lira 30 kuruş karşılığında sigortalanmıştır. BCA, 490.1.0.0.1670.815.1.

⁵² BCA, 490.1.0.0.1670.813.1.

⁵³ BCA, 490.1.0.0.1670.813.1.

⁵⁴ BCA, 490.1.0.0.1477.32.1.

⁵⁵ BCA 490.1.0.0.1477.30.1.

⁵⁶ BCA 490.1.0.0.1477.32.1.

⁵⁷ Ahmet Bayram, halkevinin radyo bulunmadığını, sandalye ve masalarının kırık olduğunu, evin kiremit ve sıvalarının kar nedeniyle kırılıp döküldüğünü, harap olan halkevinin su içinde kaldığını ve tamire gerek duyulduğunu, bütçesi kısılan özel idareden de yardım alamadıklarını belirterek yardım istemiştir. BCA 490.1.0.0.1477.32.1.

⁵⁸ Erel, yazısında daha önce kendilerine vaat edilen 500 liranın Kiğı Halkevine verildiğini, Bingöl Halkevine sandalye ve masa olmadığını, bir süre önce halkevinde misafir edilen ABD İstanbul başkonsolosunun oturtulabilmesi için dikiş kursu öğrencilerine ait sandalyelerin getirildiğini, gelir kaynakları bulunmadığını, bir odacı ile bir idare memurunun maaşını ödeyemediklerini, belirterek böyle bir halkevinin ne gibi bir faaliyet yapacağını ve insanlara nasıl faydalı olacaklarını sormuştur. Erel, halkevinin tamire ihtiyacı olduğunu, bu yaz aylarında tamirat yapılmazsa kışın evin yıkılma tehlikesinin olabileceğini de belirtmiştir. BCA 490.1.0.0.1477.32.1.

BİNGÖL HALKEVİ VE FAALİYETLERİ (1936-1951)

Savaş SERTEL

Sekreterliği, Çapakçur Halkevine 7 Nisan 1949'da 200 lira ve 14 Nisan 1949'da 750 lira yardım göndermiştir.⁵⁹ CHP Genel Sekreterliği CHP Bingöl İl İdare Kurulu'nun talebi üzerine 25 Ağustos 1949 tarihinde Bingöl Halkevi'nde yapılacak tamirat için kullanılmak amacıyla 5.000 lira para göndermiştir.⁶⁰ 23 Ekim 1950 tarihinde Bingöl Halkevi odacısı Celil Aydın CHP Bingöl İl İdare Kurulu Başkanlığına bir dilekçe yazarak beş yıldan beri halkevinde odacılık ve çaycılık yaptığını ve dokuz aydan beri maaşını alamadığını belirtmiştir. Aydın 2 Kasım 1950'de ise bu konuda CHP Genel Sekreterliğine bir şikâyet dilekçesi yazmıştır. Dilekçesinde altı nüfuslu ailesine bakamayacak duruma düştüğünü de belirterek yardım istemiştir.⁶¹ Bunun üzerine CHP Genel Sekreterliği Bingöl Halkevi odacısı Celil Kargın'ın dokuz aylık ödenmemiş ücreti olan 200 lira parayı 17 Kasım 1950'de Bingöl Halkevine adına göndermiştir.⁶² 24 Kasım 1950'de CHP Genel Sekreterliği, Bingöl Halkevinin ihtiyaçlarında kullanılmak üzere 500 lira para göndermiştir.⁶³

Bingöl Halkevinin Şubeleri

Halkevlerinde çalışmalar çeşitli şubelere bölünmüştür. Bunun öncelikli amaçları insanların kendi ilgi ve yeteneklerine göre bir şubede görev yapmasını temin etmek ve işbölümü yaparak çalışmaların daha kolay ve kolektif bir şekilde çözümünü sağlamaktır. Halkevlerinde Dil Edebiyat, Tarih ve Müze, Kütüphane ve Yayın, Halk Dershaneleri ve Kurslar, Güzel Sanatlar, Temsil, Spor, Sosyal Yardım ve Köycülük olmak üzere 9 çalışma kolu bulunmuştur⁶⁴. Fakat her halkevinde dokuz kolun tamamının açılması zorunlu tutulmamıştır. Bir halkevinin kurulabilmesi için üç şubenin açılabilmesi zorunlu tutulmuştur. İlk başta dört şube ile faaliyete geçen Bingöl Halkevi 1941 yılında yedi şubeye, daha sonra dokuz şubeye ulaşmıştır. 1936 yılında açılan Bingöl Halkevi 215 üye ile faaliyetlerine başlamıştır. Bu dönemde Bingöl Halkevi üyelerinden 7'si bayandır.

⁵⁹ BCA 490.1.0.0.1477.32.1.

⁶⁰ BCA 490.1.0.0.1477.32.1.

⁶¹ BCA, 490.1.0.0.1670.813.1.

⁶² BCA, 490.1.0.0.1477.32.1.

⁶³ BCA, 490.1.0.0.1477.32.1.

⁶⁴ BCA, 490.1.0.0.1477.32.1.

BİNGÖL HALKEVİ VE FAALİYETLERİ (1936-1951)

Savaş SERTEL

Tablo 1. 1936 Yılında Bingöl Halkevi Üyeleri⁶⁵

Şubesi	Avukat	Öğretmen	Tüccar	İşçi	Çiftçi	Diğer	Bay	Bayan	Toplam
Halk Dershanesi	1	1	7	6	8	26	42	7	49
Spor	-	3	5	5	18	22	53	-	53
Köycülük	-	-	3	74	24	-	101	-	101
Gösteri	-	-	-	-	-	12	12	-	12

Bingöl Halkevi de 10 Eylül 1936 tarihi itibarıyla köylü, halk dershaneleri, spor ve temsil olmak üzere 4 şubesi açılmıştır. Temsil şubesinde 12, spor şubesinde 53, halk dershaneleri şubesinde 49 ve köycülük şubesinde 101 kayıtlı üye bulunmuştur. Üç önemli kolda kadın üye bulunmamaktadır. Yalnızca halk dershanelerinde 7 kadın üye vardır. Üyelerden 14 kişi komitelerde görev almıştır.⁶⁶ Bingöl Halkevi 1941 yılında mevcut olan dört şubeye üç şube daha ekleyerek faal yedi şube oluşturmuştur.⁶⁷ Bingöl Halkevi, 1 Mart 1942 tarihinde yaptığı komite seçim toplantısında dil ve edebiyat şubesine 25, güzel sanatlar şubesine 25, temsil şubesine 26, spor şubesine 33, sosyal yardım şubesine 28, halk dershaneleri ve kursları şubesine 26, kütüphane ve yayın şubesine 29, köycülük şubesine 50, tarih ve müze şubesine 27 üye kaydedilmiştir.⁶⁸ Daha sonra bu şubelerin komite başkanları ve üyeleri seçilmiştir. Bu kişiler aşağıda tablolar halinde şube bazında verilmiştir:

Tablo 2. 1942 Yılında Bingöl Halkevi Şube Komite Başkan ve Üyeliklerine Seçilenler⁶⁹

Şubesi	Adı	Şubedeki Görevi	Mesleği
Dil ve Edebiyat	Sıtkı Tuğal	Şube Başkanı	Mektupçu
	Tahsin Özeke	Üye	Daimi Encümen Üyesi
	İzzet Özdemir	Üye	Maarif Başkâtibi
Güzel Sanatlar	Zekeriya Meriç	Şube Başkanı	PTT Şefi
	Sait Oktay	Üye	Ziraat Bankası Müdürü
	Sami Oktarın	Üye	Varidat Müdürü
Temsil Şubesi	Kamil Yılmaz	Şube Başkanı	Öğretmen
	Mahmut Bozkurt	Üye	Veznedar
	Nuri Keskinliç	Üye	Tahrirat Kâtibi

⁶⁵ CHP Halkevleri Öğreneği, s. 5; CHP Halkevleri Talimatnamesi, s. 3-4.

⁶⁶ BCA, 490.1.0.0.982.807.1.

⁶⁷ BCA, 490.1.0.0.982.807.1.

⁶⁸ BCA, 490.1.0.0.1008.889.2.

⁶⁹ BCA, 490.1.0.0.971.755.2.

BİNGÖL HALKEVİ VE FAALİYETLERİ (1936-1951)

Savaş SERTEL

Spor Şubesi	İhsan Çakmak	Şube Başkanı	Öğretmen
	Tahsin Mert	Üye	İnhisarlar Memuru
	M. Sabahattin Aytaç	Üye	Veteriner Müdürü
Sosyal Yardım Şubesi	Hasan Sarıbaş	Şube Başkanı	Operatör
	Cemil Elçi	Üye	Halktan
	İhsan Şener	Üye	Sağlık Memuru
Halk Dershaneleri ve Kursları Şubesi		Şube Başkanı	Tahrirat Mümeyyizi
	Feyzullah Bulgu		
	Amil Yılmaz	Üye	Muhasebe Müdürü
Kütüphane ve Yayın Şubesi	Ali Tekmen	Üye	Tüccar
	Osman Tekçe	Şube Başkanı	Öğretmen
	İhsan Gürses	Üye	Müdür
Köycülük Şubesi	Hasan Atala	Üye	Bayındırlık Katibi
	Emin Elçi	Şube Başkanı	Encümen Mümeyyizi
	Hüseyin Kaya	Üye	Tüccar
Tarih ve Müze Şubesi	Ahmet Atalay	Üye	Tüccar
	Hanefi Özmen	Şube Başkanı	Başöğretmen
	Hilmi Erenler	Üye	Emekli Mektupçu
	İbrahim Bara	Üye	Müftü

1. 2. 1. Dil ve Edebiyat Şubesi ve Faaliyetleri

Halkevlerinin en fazla önem verdiği şubelerin başında gelmektedir. Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu başta olmak üzere ülke genelinde Türkçe öğretmek için halk dershaneleri ve kurslar şubesi ile beraber Türkçe okuma-yazma kursları açmıştır. Ayrıca Türk dili için dil bilim araştırmaları yapmış, konferanslar düzenlemiş, toplantılar tertip etmiştir.⁷⁰ Bu şubenin ulus-devlet ve Kemalizm'in halk kitlelerine benimsetilmesinde öncü rol oynaması amaçlanmıştır.⁷¹ Pek çok halkevi çeşitli kitaplar ve süreli dergiler yayınlamıştır.⁷² Halkevi dergilerin en önemlisi Ankara Halkevi tarafından 1933-1951 yılları arasında üç seri ve 217 sayı olarak yayınlanan Ülkü

⁷⁰ BCA, 490.1.0.0.971.755.2.

⁷¹ Sefa Şimşek, *Bir İdeolojik Seferberlik Deneyimi Halkevleri 1932-1951*, s. 80-81.

⁷² Bazı görüşlere göre halkevlerinin temel amaçlarından biri de Kürtçe ve Arapçanın yoğun olarak konuşulduğu doğu bölgelerinde Türkçenin hâkim kılınması ve bölge halkının asimilasyondur. Bilal Altan, *Halkevleri Sürecinde Cizre Halkevi Örneği*, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır 2012, s. 37.

dergisidir.⁷³ Dergi bütün halkevlerinin dergisi olarak görülmüştür.⁷⁴ Derginin adını Atatürk koymuştur.⁷⁵ Diğer halkevi dergilerine örnek teşkil etmesi amaçlanmıştır. Halkevlerinin yayınları Kemalist ideolojinin düşünsel aktarımının yapıldığı ve Kemalizm'i izah eden önemli metinleri içermiştir.⁷⁶ Türk dilinin bugünkü yazı ve edebiyatında kullanılmayan fakat halk arasında yaşayan kelimeler, atasözleri ve milli masalları araştırıp toplamak da Dil-Edebiyat Şubelerinin görevleri arasındadır.

Türk Dil Kurultayı'nın açıldığı gün olan 24 Ağustos 1938'de Bingöl Halkevinde Dil Bayramı kutlanmıştır. Öğretmen Hanifi Özben halkevinde toplanan halk ve memurlara "Türk dilinin yüceliği, ıslahı ve devrimi hakkında bir konferans vermiştir. 24-28 Ağustos 1938 tarihleri arasında halkevinde toplantılara devam edilmiştir.⁷⁷ Bingöl Halkevi'nin dil ve edebiyat konusunda önemli bir çalışmasına rastlanmamıştır. Halkevi herhangi bir gazete, dergi veya broşür yayınlamıştır.

Güzel Sanatlar Şubesi ve Faaliyetleri

Bingöl Halkevi güzel sanatlar şubesi diğer şubeler gibi Bingöl'de modernleştirme çalışmaları yürütmüştür. Buna göre Bingöl Halkevi 1941 yılında bir bando takımı oluşturmuştur. Bu amaçla iyi bir bando şefi bulunmuştur. Bando enstrümanı İstanbul Valiliği marifetiyle satın alınmıştır.⁷⁸ Temsil toplantılarından milli oyunlar ve türküler çalınmıştır. Bingöl Milletvekili Necmettin Sahir Silan 15 Nisan 1943 tarihinde yazdığı raporda Bingöl Halkevi bandosunun iyi bir öğretmenle canlandırıldığını, halkevi sahnesinin gençlerle hareketlendirildiğini, bazı büyük köylere müsamere gezileri yapılacağını söylediğini yazmıştır.⁷⁹

Temsil Şubesi ve Faaliyetleri

⁷³ Halim Baki Kunter, *Kuruluşlarının 32. Yıldönümünde Halkevleri*, Halkevleri Genel Merkezi Yayınları, 1964, s. 11.

⁷⁴ 1933-1941 yılları arasında yayınlanan seri birinci seri, 1941-1946 yılları arasında yayınlanan seri yeni seri ve 1947'den itibaren yayınlanan seri ise üçüncü seri olarak adlandırılmıştır. Birinci seride daha çok sosyoloji, felsefe, köycülük, dil ve tarih konuları, yeni seride edebiyat ve folklor, üçüncü seride ise popüler konular işlenmiştir. Mustafa Oral, *CHP'nin Ülküsü*, Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Yayınları, Antalya 2006, s. 5, 7.

⁷⁵ Oral, *CHP'nin Ülküsü*, s. 8.

⁷⁶ Naim Onat, "Atatürk ve Ülkü Adı", *Ülkü*, C. 12, S. 70, Aralık 1938, s. 337.

⁷⁷ Güneş Şahin, "Van Halkevi ve Faaliyetleri", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. 31, S. 52, s. 99.

⁷⁸ *BCA*, 490.1.0.0.1166.96.2.

⁷⁹ Bando şefinin daha sonra istifa etmesi büyük uğraşlar sonucu oluşturulan bando takımının çalışmamasına neden olacaktır. *BCA*, 490.1.0.0.994.844.3.

BİNGÖL HALKEVİ VE FAALİYETLERİ (1936-1951)

Savaş SERTEL

Halkevlerinde temsil ve gösteri düzenlenebilmesi için içinde bulunduğu binada sahne olması gerekirdi. Bu da halkevlerinde gösteri şubelerine verilen önemin bir göstergesidir. Bu kol halkevlerinde kukla, karagöz ve tiyatro faaliyetleri düzenlemiştir. Tiyatrolarda kadın ve erkek üyelerden oluşan bir grubun kurulması hedeflenmiştir. Bu kol çalışmalarında kadın katılımını teşvik etmeyi amaçlamıştır. Ancak özellikle Doğu illerinde kadın katılımı çok sınırlı kalmıştır. Temsil şubeleri CHP Genel Sekreterliği tarafından seçilip onaylanmış olan piyesleri oynamıştır. Bunun amacı inkılâp aleyhtarı oyunların sergilenmesini engellemektir.⁸⁰ Partinin prensiplerini ve ideolojisini yayma etkisi diğer şubelerden fazladır. Bu şubeler halkevlerinde canlılık yaratmak, tiyatro ihtiyacını karşılamak, amatör oyunculara şans vermek, başarılı oyuncular yetiştirmek, yararlı programlar yapmak, maddi kaynak sağlamak amaçlarını taşımıştır.⁸¹ Bu şube aynı zamanda parti ideolojisini ve prensiplerini yaymak için sinemadan da faydalanmıştır.⁸² Bu amaçla halkevlerine sabit ve gezici sinema sistemleri gönderilmiştir.⁸³ Sinema ile halka eğlendirici filmler göstererek dolaylı yoldan halk eğitilmiştir.⁸⁴

Temsil şubesi Bingöl Halkevi'nin yoğun şubelerinden biri olmuştur. Bu şubede çeşitli tiyatro oyunları sergilenmiştir. CHP Genel Sekreterliği 1947 yılında şubeye bir film makinesi göndererek şubede film gösterilmesini sağlamıştır. Böylece şubenin faaliyetleri daha da canlanmıştır. Halkevlerinin kuruluş yıldönümü Şubat 1937'de Bingöl Halkevinde de törenlerle kutlanmıştır. Törene saat 15'te başlanmış, bu saatte Ankara radyosunda CHP Genel Sekreteri Şükrü Kaya'nın konuşması dinlenmiş, halkevi başkanı tarafından halkevi yasası ve halkevi faaliyetleri anlatılmıştır. Tören sonunda halkevi önünde fotoğraf çekilerek, kardeş halkevleri telle kutlanmıştır.⁸⁵

Bingöl Halkevi Başkanı Arif Doğan Genç, 6 Şubat 1940 tarihinde CHP Genel Sekreterliğine bir yazı yazarak halkevi kütüphanesinde bulunan piyeslerde kadın rolü olduğunu, bölgede kadın rolü yapacak kimse olmadığından temsil kolunun bu konuda sıkıntılar yaşadığını ve kadın rolü olmayan piyesler gönderilmesini istemiştir. CHP Genel Sekreterliği adına Erzurum Milletvekili F. Tuzer 29 Şubat 1940'ta cevap yazısı yazmıştır. Tuzer, piyeslerde kadınlı veya kadınsız diye bir ayırımın yapılmasının doğru olmadığını, repertuar listesinde yer alan bazı piyeslerin daha önce

⁸⁰ BCA 490.1.0.0.1670.813.2.

⁸¹ *CHP Halkevleri ve Halkodaları 1943*, Ankara 1944, s. 7; Akçam, *Halk Kültürünün Yeniden İnşasında Denizli Halkevleri*, s. 20.

⁸² Bu kollarda yetişen bazı amatör sanatçılar devlet konservatuvarına girerek başarılı olmuşlardır. *CHP Halkevleri ve Halkodaları 1932-1942*, s. 6.

⁸³ Şimşek, *Bir İdeolojik Seferberlik Deneyimi*, s. 83

⁸⁴ Kunter, *Halkevleri*, s. 12-13.

⁸⁵ Ergen, *Türkiye'de Halkevleri ve Elazığ Örneği*, s. 41.

yollandığını ve repertuar dışına çıkılmaması gerektiğini yazmıştır.⁸⁶

Temsil şubesi 1941 yılında “*Tarih Utandı*” ve “*Kavurimam*” adlı piyesleri sahnelemiştir.⁸⁷Bingöl Halkevi Başkanı Fahri Kuran, Nisan 1942’de CHP Genel Sekreterliğine bir yazı yazmıştır. Kuran, halkevinin faaliyetleri hakkında bilgiler vermiştir. Kuran yazısında Bingöl il merkezinin nüfusunun 1400’den fazla olduğunu, her gece halkevine 100’e yakın üyenin devam ettiğini, konferans verildiğinde 200’e yakın dinleyicinin toplandığını, halkevlerinin onuncu yılı münasebetiyle düzenlenen temsillere her seferinde 500’e yakın kişinin katıldığını, bunların arasında yerli kadınların da bulunduğunu belirtmiştir.⁸⁸ Cumhuriyetin 20. yıldönümü kutlamaları için 29 Ekim 1943’te Bingöl Halkevi balo salonunda bir balo düzenlenmiştir. ⁸⁹ Halkevlerinin kuruluş yıldönümü olan 23 ve 24 Şubat 1946’da halk ve memurların katılımı ile Bingöl Halkevi’nde de kutlanmıştır. Halkevinde düzenlenen programda istiklal marşı okunmuş ve törenler düzenlenmiştir. Şiirler okunmuş, milli oyunlar oynanmış ve şarkılar söylenmiştir. Program geç saatlere kadar devam etmiştir.⁹⁰ 1947 yılında CHP Genel Sekreterliği Bingöl Halkevine bir adet seyyar sinema makinesi göndermiştir.⁹¹ Bingöl Halkevi Başkanı Ahmet Bayram 5 Nisan 1948’de CHP Genel Sekreterliğine bir yazı yazarak, Bingöl elektrik tesisatının tamamlanmak üzere olduğunu, pek yakında halkevine elektrik verileceğini, 1947 yılında halkevine hediye edilen sinema makinesinin çalıştırılacağını, halkın bundan memnuniyet duyduğunu, geri alınmasının ise halkta aksi ve fena bir tesir bırakacağını, ilin fakir ve mahrumiyet içinde bulunduğunu, halkın gideceği hiçbir sinema ve tiyatronun bulunmadığını, bu makine ile sinema izletip para kazanmayı düşünen halkevinin başka bir gelirin olmadığı belirterek makinenin halkevinde kalmasını istemiştir.⁹² Bunun üzerine sinema makinesinin halkevinde kalmasına izin verilmiştir. Bingöl’e elektrik verildikten sonra Bingöl CHP İl Yönetim Kurulu Başkanlığı Bingöl Halkevine gelir sağlayabilmek amacıyla halkevine ait sinema makinesini kiraya vermeyi amaçlamıştır. Bunun için 21

⁸⁶ BCA, 490.1.0.0.953.691.2.

⁸⁷ Bu yazının yazılmış olması bile halkevlerinin felsefesine aykırıdır. Çünkü halkevleri toplumu çeşitli etkinliklerle halkevlerinde kadın-erkek olarak bir arada toplamaya çalışırken, bu yazıda Bingöl Halkevi’ndeki tiyatro çalışmalarına kadınların katılmadığı itiraf edilmiştir. Buna göre erkeklerin kadın rolü yapmak istememelerinden dolayı kadın rolü olmayan piyesler istenmiştir. BCA, 490.1.0.0.919.579.2.

⁸⁸ BCA, 490.1.0.0.994.844.3.

⁸⁹ BCA, 490.1.0.0.971.755.2.

⁹⁰ Bingöl Halkevi Başkanı İhsan Altay 5 Kasım 1943 tarihinde CHP Genel Sekreterliğine bir şikâyet yazısı yazmıştır. Buna göre 29 Ekim 1943’te cumhuriyetin 20. yılı dolayısıyla Bingöl Halkevi balo salonunda düzenlenen baloda Cumhuriyet Savcısı Mitat Gafur ile Hâkim İsmail Ünlü’nün sarhoş oldukları ve davetlilerin huzurunu bozdukları bunun üzerine Bingöl Valisinin baloyu iptal ettiği belirtilmiştir. Altay, bölge halkının inançlarından dolayı içkiye karşı olduklarını, halkevinde alkollü içkinin bulundurulmadığını, bu kişilerin çıkardığı vukuatın halkevinin itibarını sarstığını yazmıştır. BCA, 490.1.0.0.1142.6.2.

⁹¹ BCA, 490.1.0.0.953.691.2.

⁹² CHP XVI. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları, Ulus Basımevi, Ankara 1948, s. 17.

Nisan 1949'da 1.800 lira muhammen bedel ile ihaleye yapımına karar verilmiştir.⁹³ Ancak Bingöl Halkevi'ne ait Philips marka portatif sesli sinema makinesi bozulmuş ve tamir edilmesi amacıyla bir firmaya gönderilmiştir. Firma 30 Aralık 1949 tarihinde verdiği cevabi yazıda 15 kalem arıza ve bu arızaların giderilmesi için de 572 lira ücret çıkarmıştır.⁹⁴ Bingöl Halkevine ait sinema makinesinin tamiratının yapıp yapılmadığı, daha sonraki dönemde işletilip işletilmediği hakkında bilgi bulunmamaktadır. Bundan dolayı ileriki süreçte bu konuda neler yapıldığını aktaramıyoruz.

Ege Turna temsil heyetinden rejisör Rıza Çapan, 19 Temmuz 1948'de bir telgraf çekerek bir haftadan beri temsil heyeti ile Bingöl'de olduğunu, bin bir güçlkle üç gösteri için izin aldıklarını, ancak Bingöl Emniyet Amiri tarafından asayişin temini için memur verilmediğinin ve gösterilerin yapılmadığını yazmıştır.⁹⁵

Spor Şubesi ve Faaliyetleri

Bu şube halkevlerinde en fazla üyeyi toplayan şubedir. CHP Genel Sekreterliği halkevleri ve halkodalarında kayak, güreş, yüzme ve diğer su sporlarının yapılmasını teşvik etmiştir. Güreş, jimnastik, su sporları, kayak başlıca faaliyetlerdendir. Bunun dışında futbol, voleybol, hentbol, atletizm, boks, avcılık ve atıcılık, binicilik, cirit gibi sporların yapılmasını da amaçlamıştır. Jimnastiği teşvik için de halkevleri ve halkodalarına çeşitli spor aletleri göndermiştir.⁹⁶ CHP Genel Sekreterliği halkevleri ve halkodalarına zaman zaman top, voleybol filesi, kayak takımları, jimnastik aletleri, güreş minderleri, eskrim ve boks malzemeleri gibi spor alet ve edevatları göndermiştir.⁹⁷ Genel sekreterlik kış sporları için eksik malzemelerini tamamlayamayan halkevleri için kayak takımları ve ayakkabılar göndermiştir.⁹⁸

1941 yılında Bingöl Halkevi spor şubesi faydalı çalışmalar yapamamıştır. Bunda ilde beden eğitimi öğretmeninin bulunmayışının yanı sıra spor malzemelerinin olmaması da etkili olmuştur.⁹⁹ CHP Elazığ Bölgesi Müfettişi ve Antalya Milletvekili Münir Soykan 21 Aralık 1941 tarihinden Bingöl Halkevi ile ilgili bir rapor yazmıştır. Soykan spor malzemesi bulunmayan halkevinin voleybol ağı ve topu, pingpong masası, disk ve kayak malzemesi ihtiyaçları için de gelirleri olmadığını, bunu sağlanabilmesi 300-400 lira civarı bir para gerektiğini belirtmiştir.¹⁰⁰

⁹³ BCA, 490.1.0.0.1477.32.1.

⁹⁴ Turan, 20 Nisan 1949.

⁹⁵ BCA 490.1.0.0.1215.36.3.

⁹⁶ BCA 490.1.0.0.1021.931.1.

⁹⁷ CHP Halkevleri ve Halkodaları 1944, Ankara 1945, s. 23.

⁹⁸ Kunter, Halkevleri, s. 13.

⁹⁹ CHP Halkevleri ve Halkodaları 1943, Ankara 1944, s. 4.

¹⁰⁰ 490.1.0.0.994.844.3.

Sosyal Yardım Şubesi ve Faaliyetleri

Bu kollar halkevi bölgesindeki yaşlı, muhtaç ve yoksullara önemli katkılarda bulunmuştur. Talimatnamelere göre bu kol yardımı muhtaç, kimsesiz, yaşlı, kadın, çocuk, sakat ve hastalar hakkında zenginlerin şefkat ve yardım duygularını uyandırmayı amaçlamıştır.¹⁰¹ Bu kol halkevi civarında yardıma muhtaç kişilere, yiyecek, giyecek, yakacak ve para temin etmeye çalışmıştır. Bu kol üyeleri bölgelerindeki hastalara ilaç ve doktor da temin etmiştir. Fakir öğrencilere kitap, defter ve giysi temini de yapılmıştır. İşsizlere iş bulmak, cezaevinde ve askerde olanlara ve ailelerine yardım, köylerde sağlık taramaları da amaçlanmıştır. Sosyal yardım şubeleri halkevi bölgesindeki yardıma muhtaç kimsesizler, çocuklar, maluller, yoksul düşmüş yaşlılar ve hastalar hakkında toplumun şefkat ve yardım duygularını uyarmış ve yükseltmiştir.¹⁰² Bu amaçla kendi bölgelerinde çeşitli hayır kurumlarının kurulmasına öncülük etmiştir. Ayrıca çocukların dilencilğe ve ahlaksız işlere meyletmesini engellemeye çalışmıştır. Böylelikle halkevleri ve halkodaları fiili yardımların yanı sıra önleyici ve koruyucu tedbirler de almıştır. Köylerdeki halkodaları da imece ve köy yardım sandıkları gibi sosyal dayanışmayı artırıcı girişimlerde bulunmuştur.¹⁰³

1941 yılında yapılan teftiş raporuna göre merkez köylerdeki halk her Cuma şehre gelmiş ve halkevinde hükümet doktoru tarafından muayene edilmiştir. Ancak poliklinik defteri ve benzeri kayıtlar alınmamıştır. Muhtarlara haber verilerek köydeki hastaların getirilmesi istenmiştir. Ayrıca askere gidenlerin çocuklarına elbise verilmiş, muhtaç fakirlere 32 lira 50 kuruş yardım yapılmıştır.¹⁰⁴ Bingöl Halkevi sosyal yardım şubesi 1942 yılında yardıma muhtaç 25 öğrenciye elbise ve kitap yardımında bulunmuştur.¹⁰⁵ Bingöl Halkevi sosyal yardım şubesi 1943 yılında ilkokul çocuklarının en muhtaç olanlarından 26'sına elbise giydirmiş, bazı vatandaşlara da sağlık

¹⁰¹ BCA, 490.1.0.0.1574.408.1.

¹⁰² Halkevleri sosyal yardım kolları bu görev doğrultusunda hayır derneklerinin çalışmalarını başarılı olması için çalışmalar yürütecek, hastane, kimsesizler yurdu, süt damlaları, bakımevleri, kreşler öğrenci yurtları, dispanserler, çocuk doğum ve bakımevleri gibi kurumlarda çalışmaları faydalı kılmak için çalışmıştır. Cezaevindekileri ve kimsesiz öğrencileri gözetmiştir. Tedavi kurumlarında tedavi görenlere ve evlerinde doğum yapan kadınlara yardım etmiştir. Kırsal bölgelerden tedavi amacıyla şehirlere gelen kimselerin barındırılmasına ve tedavilerinin yapılmasına yardım etmiştir. İşsizlerin iş bulmasına yardımcı olmuştur. *CHP Halkevleri Talimatnamesi*, Hâkimiyeti Milliye Matbaası, Ankara 1932, s. 14-15.

¹⁰³ Örneğin İstanbul Şehremini Halkevi 1944 yılında kendi civarında oturan 30 bin kişinin yaşayış ve geçim şartları üzerine bir araştırma yapmış ve bazı ihtiyaçlar için tedbirler tespit etmiştir. *CHP Halkevleri ve Halkodaları 1944*, Ankara 1945, s. 26-27. 1945 yılında ise halkevleri aracılığıyla 25 bin hastaya bakılmış, 12 bin mutaca ilaç, giyecek, yiyecek ve para yardımı yapılmıştır. *CHP 1945 Yılında Halkevleri ve Halkodaları*, Ankara 1946, s. 18.

¹⁰⁴ Kunter, *Halkevleri*, s. 14-15.

¹⁰⁵ 490.1.0.0.994.844.3.

ve sosyal konularda yardım etmiştir.¹⁰⁶

Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi ve Faaliyetleri

Halkevlerinin düsturlarından olan halk eğitimi halk dershaneleri ve kurslar şubesi tarafından yürütülmüştür. Bu şubeler ilerleyen yıllarda Milli Eğitim Bakanlığı tarafından açılacak olan Halk Eğitim Merkezleri'ne ilham kaynağı olacaktır. Bu şube halkın bilgisini yükseltecek her türlü okuma-yazma ve yetiştirme girişimlerinin gelişmesini sağlamak amacıyla kurulmuştur. Halk dershaneleri ilköğretim çağının üstündeki vatandaşlara Türkçe okuma-yazma¹⁰⁷, el sanatları ve mesleki kurslar açmıştır.¹⁰⁸ Ayrıca köycülük, tarım ve meslek kursları da açılarak insanların kişisel ve ekonomik gelişimi sağlanmaya çalışılmıştır.¹⁰⁹ Halkevleri ve halkodaları orta dereceli okul öğrencilerine bütünleme ve yabancı dil kursları da açmıştır.¹¹⁰ Milli Eğitim ve Tarım Bakanlıklarının gezici kurslarının başlangıç halinde bulunduğu bu dönemde halk dershaneleri kursları büyük bir ihtiyacı karşılamıştır. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından açılan köy kadınları gezici kursları öğretmenleri için halkevleri teşvik olarak aylık ödenekler vermiştir.¹¹¹ Bu şubeler halkevlerinin eğitim fonksiyonunu doğrudan yerine getiren şubelerdir. Bu kurslarda öğretmenler ücretsiz çalışmıştır. Halkevlerinde verilen kurslar 6 kategoride ele alınmıştır.¹¹² Bu kollar ileriki yıllarda Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak kurulacak olan Halk Eğitim Merkezleri'nin temelini oluşturmuştur.

Bingöl Halkevi 1941 yılında cezaevindekilere Türkçe okuma-yazma kursu açmış, bu kurs-

¹⁰⁶ BCA, 490.1.0.0.971.755.2.

¹⁰⁷ BCA 490.1.0.0.1670.810.2.

¹⁰⁸ 1928'de Latin alfabesine geçilmesi üzerine 1929 yılından itibaren halkın yeni alfabeyi öğrenebilmesi için Millet Mektepleri açılmıştır. 1932'de kurulmaya başlanan halkevleri ve halkodaları da Millet Mektepleri'nin yükünü hafifletmek için Türkçe okuma-yazma kursları açmıştır. Bu konuda özellikle halkodaları büyük rol oynamıştır. Latin harfleriyle Türkçe okuma-yazmanın geniş halk kitlelerine özellikle kırsaldaki halka öğretilmesinde çok etkili olmuştur. Böylece halkevlerinin temel kuruluş felsefelerinden olan halkın bilinçlendirilmesi ve kültür seviyesinin yükseltilmesinin bir safhası gerçekleştirilmiş oluyordu.

¹⁰⁹ Biçki-dikiş, nakış, ütü, kola, şapkacılık, çiçekçilik, daktilo, steno, havacılık, hastabakıcılık, muhasebe, şoförlük, elektrikçilik, dokumacılık, marangozluk, bağcılık, ağaç yetiştirme, arıcılık gibi kurslar açılmıştır. Bunun dışında ikmale kalan ilk ve ortaokul öğrencileri için eğitime yardımcı kurslar da açılmıştır. *CHP Halkevleri ve Halkodalarının 1940 Çalışmaları*, Ankara 1941, s. 64 Halkevleri ve halkodalarında verilen kurslardan olan biçki-dikiş kursları ev hanımları ve gezici kurslarla köy kadınlarına gösterilmiş ve büyük ilgi görmüştür. Bu kursun en büyük amacı köylü kadınlara çeşitli bezlerden elbise dikmeyi öğretmektir. Böylelikle fakir olan köylü halkın ucuza elbise yapıp giyinebilmesini sağlamaktır. Bu faaliyet halkevlerinin halkçılık ve köycülük düsturlarının en somut tezahürlerindedir.

¹¹⁰ *CHP XVI. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları*, Ulus Basımevi, Ankara 1948, s. 20.

¹¹¹ Kurslar genelde Almanca, Fransızca ve İngilizce dillerinde açılmıştır. *CHP Halkevleri ve Halkodalarının 1940 Çalışmaları*, Ankara 1941, s. 64.

¹¹² Bu şubeler cezaevlerinde de kurslar açmıştır. Ayrıca köylerde el tezgâhlarının kurulmasının yaygınlaştırmaya gayret etmiştir. Kunter, *Halkevleri*, s. 15-16.

lardan 3 kişi diploma almıştır. Ayrıca İngilizce dil kursu açılmış, kursa 15 kişi kaydedilmiştir. Kurs iki ay sürmüştür.¹¹³ Kadınlara biçki-nakış kursu açılmış ancak kimse katılmamıştır.¹¹⁴ 1943 yılında Bingöl'deki halk dershanelerinin A ve B şubelerinde zirai sanatlar kursu verilmiştir.¹¹⁵ 1945 yılında Bingöl Halkevi Türkçe okuma-yazma kursu açmıştır.¹¹⁶ 4. Genel Müfettiş Korgeneral Ekrem Baydar, 26 Nisan 1946 tarihinde CHP Genel Sekreterliğine yazdığı yazıda halkevlerinde açılan okuma-yazma kurslarının zorunlu ihtiyaçları için Bingöl Halkevine 170 lira verildiğini bildirmiştir.¹¹⁷ CHP Genel Sekreterliği 2 Şubat 1949'da Çapakçur Halkevi Başkanlığına yazdığı yazıda 1947 yılının ikinci döneminde açmadıkları okuma-yazma kursuna ait 150 liranın 1949 yılı birinci döneminde kullanılması için halkevine verilmesi konusunda CHP Bingöl İl İdare Kurulu Başkanlığı'na yazıldığı belirtilmiştir.¹¹⁸ Bunun üzerine Bingöl Halkevi 1949 yılında Türkçe okuma-yazma kursu açmıştır. Genel sekreterlik Bingöl Halkevi'ne kurs masrafı olarak 150 lira ödenek göndermiştir.¹¹⁹ Ancak Bingöl Halkevi Başkanı Sait Arel 25 Mayıs 1949 tarihinde CHP Genel Sekreterliğine bir yazı yazarak Türkçe okuma-yazma kursu için öğretmen ve öğrenci bulunamadığından kursun açılmadığını, kurs için gönderilen 150 liranın da halkevinin ihtiyaçları için kullanıldığını belirtmiştir. CHP Genel Sekreterliği tarafından yazılan cevabi yazıda ise paranın kurs için ayrıldığı, başka amaçla kullanılamayacağı belirtilerek paranın derhal iadesi istenmiştir.¹²⁰ Bingöl Halkevi 1949 yılında çeşitli meslek kursları açarak çevre halkının işsizliğine çözüm bulmaya çalışmıştır.¹²¹

Kütüphane ve Yayın Şubesi ve Faaliyetleri

Bir halkevinin kurulurken olmazsa olmazlarından biri bir kütüphanesinin bulunmasıdır. Bu kollar halkevlerinin okuma, aydınlanma ve aydınlatma fonksiyonlarını yerine getirmiştir. Halkevlerinin en önemli görevlerinden biri olan halkın bilinç ve kültür düzeyini artırmak için en büyük yük bu şubenin üzerindedir. Bir yerde halkevi kurulabilmesi için ilk şartlardan biri

¹¹³ Altı ana kategori şunlardır: Türkçe okuma-yazma, pozitif bilimlerin uygulamalı kursları, pratik hayat sahasına giren meslekler ve küçük sanatlara ait kurslar, güzel sanatlar kursları, yabancı dil kursları ve okullarda ikmale kalan öğrenciler için açılan kurslar. *CHP Halkevleri ve Halkodaları 1932-1942*, s. 9.

¹¹⁴ Bingöl Halkevi'nin yokluklar bölgesi olan Doğu Anadolu Bölgesi'nde 1941 yılında İngilizce dil kursu açması çok büyük bir başarıdır.

¹¹⁵ 490.1.0.0.994.844.3.

¹¹⁶ BCA 490.1.0.0.1670.813.2.

¹¹⁷ *CHP 1945 Yılında Halkevleri ve Halkodaları*, Ankara 1946, s.19.

¹¹⁸ BCA, 490.1.0.0.1052.1040.3. 4 Mart 1946 tarihinde Bingöl Halkevi Türkçe okuma kursu sunun A kursunda 41, B kursunda 30 öğrenci bulunmaktadır.

¹¹⁹ BCA, 490.1.0.0.1052.1040.3.

¹²⁰ BCA, 490.1.0.0.1052.1040.3.

¹²¹ BCA, 490.1.0.0.1052.1040.3.

kütüphane ve okuma salonunun olmasıdır.¹²² Bu da CHP'nin halkevlerine yüklediği misyonun gereğidir. CHP Genel Sekreterliği'nin onayladığı veya yolladığı her türlü kitap ve dergiyi okuyucularının hizmetine sunmuştur. CHP'nin ideolojik yayın organı olan Ulus ve Yurt gazeteleri ve Ankara Halkevi tarafından yayınlanan ve 1933'te yayınlanmaya başlayan Ülkü dergisi¹²³ ile İstanbul dergisi CHP Genel Sekreterliği tarafından halkevlerine ve halkodalarına ücretsiz gönderilmiştir.¹²⁴ Ayrıca çeşitli halkevleri ve merkez bürosu tarafından bastırılan 1.025 eser de halkevlerine gönderilen yayınlardandır.¹²⁵ Halkevlerinin yayınladıkları dergiler de halkevlerinin eğitim amaçlıdır. Her ev ve oda kütüphanesinin fihrist tutması zorunlu kılınmıştır. Böylelikle halkevlerinde hangi kitapların ne sıklıkla, kimler tarafından okunduğu anlaşılmış ve halkevi kitap sayısı ve muhteviyatı da bu yolla sık sık kontrol edilmiştir.¹²⁶

Radyolar da bu şubede verilen hizmetlerdendir. CHP Genel Sekreterliği tarafından yurtiçindeki halkevleri ve halkodalarına gönderilen radyolar okuma salonlarında tutulmuş ve dinlemiştir. Böylelikle halkın haberleri canlı takip etmesi sağlanmıştır. Kitap, dergi, gazete ve radyolar halkevleri ve halkodalarına katılımı büyük oranda artırmıştır.¹²⁷ Özellikle İkinci Dünya Savaşı yıllarında belirli saatlerde yayınlanan radyo haberlerinden dolayı halkevi radyoları halkın ev ve odalara rağbetini artırıcı bir faktör olmuştur. Halkevleri kapatıldığı zaman kütüphanelerinde bir milyondan fazla kitabın olduğu belirtilmiştir.¹²⁸ Bu sayı o dönemki Türkiye için çok ciddi bir orandır. Bu da halkevlerinin temel işlevi olan halkı bilinçlendirme ve kültür seviyesini artırma görevinin başarıldığını ispatlayacak bir durumdur. Bununla birlikte halkevlerinde bulunan kitap, dergi ve gazeteler parti ideolojisini savunmuştur. Halkevleri kütüphaneleri için satın alınan ve bağış yoluyla temin edilen kitaplarda devlet ve parti ideolojisi ile uyuşmayanlar çıkarılmıştır. Böylece parti halkevleri kütüphanesi yoluyla bir yandan halkı bilinçlendirirken bir yandan da ideolojiyi benimsetmeyi amaçlamıştır.¹²⁹

¹²² Anıl Çeçen, *Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri*, s. 190.

¹²³ Kunter, *Halkevleri*, s. 16.

¹²⁴ En uzun süre yayınlanan halkevi dergisi Ülkü'dür. Yılmaz-Akhan, "Konya Halkevi", s. 67. Ülkü dergisi diğer halkevi dergilerine rol model olmuştur.

¹²⁵ *CHP 1945 Yılında Halkevleri ve Halkodaları*, Ankara 1946, s. 7.

¹²⁶ Kunter, *Halkevleri*, s. 16.

¹²⁷ Başak Tekdurmaz, *Balıkesir Halkevi Çalışmaları...*, s. 14.

¹²⁸ Parti ve halkevlerine karşı olan veya tarafsız kalan insanlar bile zaman zaman kitap, dergi ve gazete okumak amacıyla halkevlerine uğramaya başlamıştır. Radyo ise özellikle İkinci Dünya Savaşı sırasında halkevlerine katılımı en fazla artıran unsur olmuştur. Türkiye'nin savaşın eşiğinde olduğu o yıllarda radyodan haberleri dinlemek amacıyla taraflı tarafsız herkes halkevlerine akın etmiştir. Normal zamanlarda ise halkevleri kütüphanelerini genellikle öğrenciler kullanmıştır. Böylelikle öğrenciler hem kütüphane alışkanlığı kazanmış, hem de küçük yaşta Cumhuriyet ve devrimlere ısındırılmıştır.

¹²⁹ Anıl Çeçen, *Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri*, s. 326.

CHP Genel Sekreterliği 29 Nisan 1942'de Bingöl Halkevine kütüphane giriş defteri göndermiştir.¹³⁰ 1941 yılında Bingöl Halkevi kütüphanesinde 1.090 kitap bulunmaktadır. Ancak gazeteler düzenli gelmemiştir.¹³¹ 1943-1944 yıllarında Bingöl Halkevi kütüphanesinde 1.373 kitap bulunmaktadır. Halkevi kütüphanesini bu dönemde 661 okuyucu ziyaret etmiştir. Okuyucuların 566'sı erkek, 95'i kadındır.¹³² 1944-1945 yılları arasında Bingöl Halkevi kütüphanesindeki kitap sayısı 1.517'dir. Hükümet bir yıllık süreçte kütüphaneye 144 kitap göndermiştir. Bu dönemde kütüphaneyi 795 erkek okuyucu ziyaret etmiştir. Bu dönemde kütüphanede bir bayan memur görevlendirilmiştir. 180 lira olan yıllık gider görevlendirilen memurun maaşından oluşmaktadır.¹³³ Malatya Bölge Müfettişi Naşit Fırat 1948 yılında yazdığı Bingöl Halkevi teftiş raporunda tamir için merkeze gönderilen halkevi radyosunun aradan bir yıl geçmiş olmasına rağmen iade edilmediğini yazmıştır.¹³⁴ Bu konuda Bingöl Halkevi Başkanı Sait Erel'de 2 Haziran 1949'da CHP Genel Sekreterliğine yazmıştır. Erel, halkevine ait olan iki radyonun tamirat için genel sekreterliğe iki radyonun ise Elazığ'da bulunan radyo tamircisi Nuri Özdamar'a yollandığını fakat hangi radyoların genel sekreterliğe, hangi radyoların da Nuri Özdamar'a yollandığının bilinmediğini bundan dolayı merkezdeki radyoların gözden geçirilerek Bingöl Halkevine ait olanların gönderilmesini istemiştir.¹³⁵

Bingöl Halkevinde Verilen Konferanslar

Halkevleri ve halkodalarında verilen konferanslar bölge halkını bilgilendirme amacıyla düzenlenmiştir. Konferanslar halk ile aydınların bir araya geldiği faaliyetler olmuştur. Halkevlerinde verilen konferanslar CHP Genel Sekreterliğinin en önemseydiği faaliyetlerdir.

¹³⁰ Tüzüklere göre halkevleri kütüphanesinde dini içerikli, Türk devrim ve ideolojisi karşıtı, Türklerin ulusal çıkarlarına ve bilime aykırı, yabancı rejim ve ideolojileri anlatan kitaplar kütüphanelerde bulundurulmamıştır. Kütüphanelerde gerici eğilimleri yansıtan, moral bozucu, kötümser, cinayet ve intiharları anlatan ve gençlere kötü alışkanlıklar öğreten yayınların bulundurulması da yasaklanmıştır. Ahlaki, siyasi ve toplumsal eksiklikler yüzünden bazı kitap ve oyunlar da halkevleri kütüphanesine alınmayacaklar listesinde tutulmuştur. Tüm bunlardaki amaç yeterince bilinçli olmayan halkı öncelikle ülkede varolan sistem ve bu sistemin ideolojisi hakkında bilinçlendirmek ve farklı yönelimlere karşı sistemi korumaktır. Ergen, *Türkiye'de Halkevleri ve Elazığ Örneği*, s. 47.

¹³¹ *BCA*, 490.1.0.0.1241.131.3.

¹³² *BCA*, 490.1.0.0.994.844.3.

¹³³ *Milli Eğitim Genel Kitaplıklar ve Müzeler İle Halkevleri, Odaları ve Okuma Odaları İstatistikleri 1943-1944*, Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, 1946, s. 12-13.

¹³⁴ *Milli Eğitim Genel Kitaplıklar ve Müzeler İle Halkevleri, Odaları ve Okuma Odaları İstatistikleri 1944-1945*, Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, Biricik Matbaası, Ankara 1947, s. 12-13, 39.

¹³⁵ Genel Sekreterlik Nisan 1949'da Samsun Milletvekili ve Malatya Bölgesi Müfettişi Naşit Fırat'a bir yazı yazarak radyo işi ile ilgilenildiğini bildirmiştir. *BCA*, 490.1.0.0.1477.32.1.

BİNGÖL HALKEVİ VE FAALİYETLERİ (1936-1951)

Savaş SERTEL

Bingöl Halkevinde 1 Haziran-30 Ağustos 1936 tarihleri arasında 4 tane konferans verilmiştir.¹³⁶ Bingöl Halkevi 1939-1940 yıllarında da çeşitli konferanslar vermişti. Bu konferanslar aşağıda tablo halinde verilmiştir.

Tablo 2. Bingöl Halkevi 1939-1940 Yıllarında Verilen Konferanslar¹³⁷

Konu	Tarih	Konuşmacı
Ulusal Ekonomi ve Tasarruf Haftasına Ait Konferans	12/12/1939	Nüfus Müdürü Durmuş Türkmenoğlu
Tapu Mevzuatı Hakkında Genel Konuşma ve İzahı	16/12/1939	Tapu Müdürü Faik Buharalı
Zehirli Gazların Tarihçesi ve Genel Malumatın Mütabakı Kısım	23/12/1939	Jandarma Komutanı Tevfik Erdönmez
Zehirli Gazların Tarihçesi ve Genel Malumatın Mütabakı Kısım	30/12/1939	Jandarma Komutanı Tevfik Erdönmez
Okuma İhtiyacı		Maarif Müdürü Arif Doğan Genç
Türklerin Orta Asya'da Kurdukları Devletler, Kurdukları Medeniyet ve Genel Güç	13/01/1940	Öğretmen Mahmut Tekin
Müslüman Türk Devletleri, Osmanlı İmparatorluğunu Kuruluşu ve Yükselişi		Öğretmen Şükrü
Osmanlı Türklerinin Medeniyeti, Osmanlı İmparatorluğunun Yıkılışı ve Sona Ermesi	27/01/1940	Başöğretmen İbrahim Bilgiç
Vasiyet		Hâkim Galip
Propaganda Fayda ve Araçları İle Zabitinin Görevleri		Jandarma Komutanı Tevfik Erdönmez
Atatürk İnkılâbında Türk Köylüsü Daima Önde	17/02/1940	Nüfus Müdürü Durmuş Türkmenoğlu
Türk Kadını, Çocuk Bakımı ve Terbiyesi		Türkan Türkmen
Ulusal Duygu		Nüfus Müdürü Durmuş Türkmenoğlu
Sular Hakkında Genel Malumat		Sağlık Müdürü Cemal Başer
Et ve Hayvani Mahsullerden İnsanlara Zarar Verecek Hastalık ve Bunlardan Korunma Tedbirleri		Veteriner Müdürü Selim Engin
Türk Dili Hakkında		Nüfus Müdürü Durmuş Türkmenoğlu
Jandarmanın Tarihçesi Hakkında		Jandarma Komutanı Tevfik Erdönmez
Çocukların Okul Dışında Zamanın Nasıl Geçirilmesi Hakkında		Başöğretmen İbrahim Bilgiç

¹³⁶ BCA, 490.1.0.0.1477.32.1.

¹³⁷ Konferanslar "Soyadı" ve "Dillerin Menşei ve Türk Dilinin Bütün Dünya Dillerine Kök Oluşu" başlıklarını taşımaktadır. BCA, 490.1.0.0.982.807.1.

BİNGÖL HALKEVİ VE FAALİYETLERİ (1936-1951)

Savaş SERTEL

Bingöl Halkevi tarafından 1940-1941 yıllarında da çeşitli konferanslar verilmiştir. 1940-1941 yıllarında Bingöl Halkevi'nde verilen konferanslar şunlardır:

Tablo 1. 1940-1941 Yıllarında Bingöl Halkevi'nde Verilen Konferanslar¹³⁸

Konu	Tarih	Konuşmacı
Çapakçur Halkevinde Verilmiştir.		Şube Reisi Rıza Ural
Musyan Köyünde Verilmiştir.		Arif Doğan Genç
Az Köyünde Verilmiştir.		Hakkı Özoğul
Armutak Köyünde Verilmiştir.		Arif Doğan Genç
Körtedev Köyünde Verilmiştir.		Vahap İrim
Fahran Köyünde Verilmiştir.		Veteriner Selim Engin
Kadımatrak Köyünde Verilmiştir.		Durmuş Türkmen
Çapakçur Halkevinde Verilmiştir.	06/10/1940	Nüfus Müdürü Durmuş Türkmenoğlu
Fahran Köyünde Verilmiştir.	06/10/1940	Maarif Müdürü Arif Doğan Genç
Musyan Köyünde Verilmiştir.	06/10/1940	Başöğretmen Hanifi Özben
Az Köyünde Verilmiştir.	13/10/1940	Öğretmen Mehmet Kayalı
Armutak Köyünde Verilmiştir.	06/10/1940	Öğretmen Mehmet Kayalı
Körtedev Köyünde Verilmiştir.	13/10/1940	Başöğretmen Hanifi
Kadımatrak Köyünde Verilmiştir.	08/10/1940	Ziraat Öğretmeni Vahap İrim
Hoşkar Köyünde Verilmiştir.	13/10/1940	Sancak Öğretmeni Bahri
Okul Dışında Zamanın İyi Geçirilmesi İçin Veli ve Okul Tarafından Alınacak Tedbirler	/11/1940	Başöğretmen Hanifi Özben
Ulusal Ekonomi ve Tasarruf Haftası	12/12/1940	Nüfus Müdürü Durmuş
Kış Hastalıkları ve Korunma Tedbirleri	21/12/1940	Sağlık Müdürü Naci
Altiok Konusunda Konferans	28/12/1940	Başöğretmen Hanifi
Savaşta Köycülük	04/01/1941	Nüfus Müdürü Durmuş
Türkiye'de Milliyet Cereyanı Nasıl Başladı	11/01/1941	Öğretmen Mehmet Kayalı
Türklerin Dünya Haritası Üzerinde İşgal Ettiği Tarihi Yerler	18/01/1941	Başöğretmen Hanifi Özben
Genel Hıfzıssıhha	28/01/1941	Sağlık Müdürü Naci
Türk Tarihinin Ana Hatları	01/02/1941	Başöğretmen Hanifi
Bingöl'ün Türk Tarihinin Ana Hatları İle Olan İlgisi	08/02/1941	Öğretmen Mehmet Kayalı
Mehmetçik Kimdir ve Kahramanlık Hikayeleri	15/02/1941	Nüfus Müdürü Durmuş
Halkevlerinin Açılışı ve Açılış Amaçları	19/02/1941	Başöğretmen Hanifi
Anavatanda Kalan Türkler ve Biz	22/02/1941	Başöğretmen Hanifi
Fuğuş, Frengi ve İçkinin Zararları	29/02/1941	Nüfus Müdürü Durmuş
Hayvansal Ürünlerden İnsanlara Geçen Tehlikeli Hastalıklar	06/03/1941	Veteriner Müd. Selim Engin

¹³⁸ BCA, 490.1.0.0.1008.889.2.

BİNGÖL HALKEVİ VE FAALİYETLERİ (1936-1951)

Savaş SERTEL

Hayvansal Ürünlerden İnsanlara Geçen Tehlikeli Hastalıklardan Korunma Çareleri	13/03/1941	Veteriner Müdürü Selim
Toprağa Savaş İlanı ve Ziraat	20/03/1941	Nüfus Müdürü Durmuş
Tapu Mevzuat Hakkında Genel Görüşme	27/03/1941	Tapu Müdürü Faik Buharalı
Dost Kazanmak ve Herkese Kendini Sevdirmek	04/04/1941	Nüfus Müdürü Durmuş
Doğu Anadolu'nun Asri, Orta ve Yeni Zamanlarda Tarihi Durumuna Genel Bakış	11/04/1941	

25 Mart-15 Nisan 1941 tarihlerinde de Bingöl'deki halkevleri ve halkodalarında konferanslar verilmiştir.¹³⁹ CHP Genel Sekreterliği İlçelere gidecek hatiplerin yol masrafı için 14 Nisan 1941 tarihinde yolluk göndermiştir.¹⁴⁰ 15 Nisan 1943 tarihinde yazdığı raporda Çapakçur Halkevinden de bahseden Bingöl Milletvekili Necmettin Sahir Silan, Çapakçur Halkevinde haftalık konferansların devam ettiğini, Türkçenin yayılıp kökleşmesi için çalışıldığını, Türk büyükleri ve inkılâp hareketinin özel konuşmalarla anıldığını, edebi konulara ayrı bir önem verildiğini belirtmiştir.¹⁴¹

Bingöl Halkevi Teftiş Raporları

CHP Genel Sekreterliği il, ilçe ve köylerde kurduğu ve büyük paralar harcadığı halkevleri ve halkodalarını başıboş bırakmamıştır. Bu ev ve odaları gerek parti müfettişleri ve gerekse il milletvekilleri tarafından denetlenmiştir. CHP halkevleri ve halkodalarının teftişine büyük önem vermiştir. Çünkü halkevleri ve halkodalarının teftişi CHP'nin parti ideolojisini yayma konusundaki faaliyetlerinin denetlenmesi konusunda etkili olmuştur. İdeolojik bir kitle eğitim ve kültür kurumu olan halkevlerinin istenilen standartlarda çalışmalar yürütmesi partiye prestij ve gönülden bağlı yeni üyeler kazandıracaktır. Bu amaçla çeşitli illerde parti müfettişlikleri kurulmuştur. Kurulan müfettişlikler parti teşkilatları olmayan doğu ve güneydoğu illerinde bölge müfettişliği adı altında kurulmuştur.¹⁴² CHP müfettişlerinin il merkezlerindeki halkevlerini yılda en az iki, ilçe merkezlerindeki halkevleri ile halkodalarını ise yılda bir kez teftiş etmeleri zorunlu tutulmuştur.¹⁴³ Parti müfettişi olan milletvekilleri halkevleri ve halkodalarını bütçe, şube çalışmaları,

¹³⁹ BCA, 490.1.0.0.1008.889.2.

¹⁴⁰ BCA, 490.1.0.0.1008.889.2.

¹⁴¹ BCA, 490.1.0.0.1008.889.2. Çapakçur Halkevi için 100 lira ödenek gönderilmiştir.

¹⁴² BCA, 490.1.0.0.1670.813.2

¹⁴³ Mesela CHP Malatya Bölge Müfettişliği Malatya ile birlikte, Elazığ, Bingöl, Tunceli illerindeki halkevleri ve halkodalarını da teftiş etmiştir. Bölge müfettişleri kendi mntukalarında halkevlerini yılda en az iki halkodalarını ise en az bir defa teftiş etmek zorundaydı. Müfettişleri raporlarını genel sekreterliğe göndermiştir. Parti müfettişleri yılın altı ayını kendi bölgelerinde geçirmek zorundaydı. *CHP Teşkilatı Kurulması Vilayetlerdeki Halkevleri ve Odaları Teftiş Talimatnamesi*, Ankara 1940, s. 5.

üyeler, tutulan kayıtlar, demirbaş eşya ve bina itibarıyla inceleyip, denetimlerin sonuçlarını CHP Genel Sekreterliğine bir rapor olarak sunmuştur. Teftişlerde ve denetimlerde ev ve odaların ihtiyaçları da tespit edilmiştir.¹⁴⁴ Teftişlerde başarısız bulunan ev ve oda yönetimleri uyarılırken, başarılı bulunanlar takdir edilmiş ve örnek gösterilmiştir.

CHP Bingöl Milletvekili Feridun Fikri Düşünsel 1941 yılında Bingöl Halkevi ile Genç ve Solhan halkodalarında inceleme yaparak izlenimlerinin bir rapor halinde CHP Genel Sekreterliğine sunmuştur. Düşünsel, Bingöl Halkevi binasının 1941 yılında daha münasip bir binaya taşındığını, buranın vilayetin yaptığı bir otelin alt katı olduğunu, geçen yıl iyi çalışıldığını, konferanslar verildiğini, Türkçe konuşmanın teşvik edildiğini, vilayet yardımıyla bir bando takımı kurulduğunu, bütün bu çalışmalarda Milli Eğitim Müdürü Arif Doğan Genç'in katkısının büyük olduğunu ancak Genç'in Antalya ilköğretim müfettişi olarak ilden ayrılması üzerine valinin yeni bir halkevi idare kurulu oluşturduğunu, ihtiyaç duyulan bazı eksiklikler için partiden talepte bulunacağını yazmıştır.¹⁴⁵ 4 Ağustos 1941 tarihli teftiş raporuna göre Halkevi 1941 yılı itibarıyla 7 şubede faaliyet göstermektedir. Bunlar temsil, spor, sosyal yardım, halk dershaneleri ve kursları, kütüphane ve yayın, köycülük ile tarih ve müze şubeleridir.¹⁴⁶ Halkevinde 2 kadın, 278 erkek üye vardır. Halkevi ilk açıldığında ise 154 üye kaydolmuştur. Evin 1940-1941 bütçesi ise şöyledir: vilayet hususi muhasebesinden 2.975 lira, CHP Genel Sekreterliğinden 1.000 lira olmak üzere 3.975 lira gelir elde edilmiştir. Bu paranın 3.557 lirası harcanmıştır. 425 lira devretmiştir. Geçen yıldan devreden 425 lira 74 kuruş ile vilayet hususi muhasebesinden alınan 800 lira ile birlikte 1.225 lira paraları olmuştur. Bunun 1006 lira 13 kuruşu harcanmış, 219 lira kalmıştır. Giderleri ise sekreter masrafı 240 lira, hademe masrafı 240 lira, bando şefine 740 lira, bina kirası 360 lira ve 100 lira da geçen yılki kira bedeli olmak üzere 1.660 liradır. Tüm bu harcamalardan sonra halkevine 500 lira harcırah kalmıştır. Soykan, halkevi gelir-gider dağılımını beğenmiştir. Soykan'ın raporuna göre Bingöl halkevine halk rağbet emiştir. Halkevi yanında bir de park yapılmıştır. Radyo buraya konduğundan halk ve memurlar öğlenleri buraya gelerek radyo dinlemektedir.¹⁴⁷ CHP Elazığ Bölgesi Müfettişi ve Antalya Milletvekili Münir Soykan 21 Aralık 1941 tarihinden Bingöl Halkevi ile ilgili bir rapor yazmıştır. Soykan, Bingöl Halkevi'ni 3-4 Ağustos 1941 tarihinde ziyaret etmiştir. Soykan'a göre 1941 yılı ödeneklerinin 1 Haziran 1942 tarihine kadar normal harcamaları kalmıştır ve bu yeterlidir ancak tamamlanmamış üç odanın tamamlanmasından sonra bu odalara mefruşat ve kitap dolabının yeterli gelmeyecektir. Bu nedenle bir kitap dolabı yaptırılması, sahneye iyi bir per-

¹⁴⁴ CHP Halkevleri ve Halkodaları Teftiş Talimatnamesi, Ankara 1940, s. 5.

¹⁴⁵ CHP Halkevleri ve Halkodalarının 1940 çalışmaları, Ankara 1941, s. 25.

¹⁴⁶ BCA, 490.1.0.0.1574.408.1; BCA, 490.1.0.0.994.844.3.

¹⁴⁷ 490.1.0.0.994.844.3.

BİNGÖL HALKEVİ VE FAALİYETLERİ (1936-1951)

Savaş SERTEL

de alınmalı ve yan kulislerin yapılması gerekmektedir.¹⁴⁸ Spor malzemesi de bulunmayan halkevinin voleybol ağı ve topu, pingpong masası, disk ve kayak malzemesi ihtiyaçları için de gelirleri yoktur. Bunu sağlanabilmesi 300-400 lira civarı bir para gerektirmektedir.¹⁴⁹ CHP Elazığ Bölge Müfettişi ve Antalya Milletvekili Münir Soykan 13 Ağustos 1942 tarihinde Bingöl Halkodası'nı denetlemiş ve bu konudaki raporunu 17 Ağustos 1942'de CHP Genel Sekreterliğine yollamıştır. Soykan, ilk olarak halkevinin bütçesi ile ilgili bilgiler vermiştir. Buna göre halkevinin gelirleri şu şekilde sıralanmıştır: 1941'den kalan 425 lira 74 kuruş, hususi muhasebeden verilen 1.800 lira, genel sekreterlikten gönderilen 1.230 lira, maliye tevkifatı 32 lira 48 kuruş olmak üzere 3.488 lira 29 kuruştur. Gider ise 3.420 lira 93 kuruştur. Halkevine kalan para 67 lira 29 kuruştur. Bu paranın da 62 lira 07 kuruşu harcanmıştır. Ancak 6 Temmuz 1942'de hususi muhasebeden 300 lira almışlardır. Böylece 305 lira 22 kuruş para kalmıştır.¹⁵⁰ Halkevi, 1942 yılında da belediyenin yaptırdığı otelin alt katındaki binada faaliyetlerine devam etmiştir. 1942'de halkevini denetleyen Münir Soykan, halkevinin güzel bir salonu, bir okuma odası ve iki odası olduğunu, bina önündeki bahçeye bir süs havuzu yapıldığını ve iyi bir toplantı yeri olduğunu belirtmiştir. 1941 yılında getirilen bando şefinin istifa ederek gitmesi üzerine 1.514 liraya alınan bando aletleri kullanılmadan atıl durumda kalmıştır.¹⁵¹ Bingöl Halkevi Başkanı İhsan Altay 5 Kasım 1943 tarihinde CHP Genel Sekreterliğine bir şikâyet yazısı yazmıştır. Buna göre 29 Ekim 1943'te cumhuriyetin 20. yılı dolayısıyla Bingöl Halkevi balo salonunda düzenlenen baloda Cumhuriyet Savcısı Mitat Gafur ile Hâkim İsmail Ünlü'nün sarhoş oldukları ve davetlilerin huzurunu bozdukları bunun üzerine Bingöl Valisinin baloyu iptal ettiği belirtilmiştir. Altay, bölge halkının inançlarından dolayı içkiye karşı olduklarını, halkevinde alkollü içkinin bulundurulmadığını, bu kişilerin çıkardığı vukuatın halkevinin itibarını sarstığını yazmıştır.¹⁵² Bunun üzerine CHP Genel Sekreterliği 27 Mart 1944'te CHP Elazığ Bölgesi Müfettişi ve Bitlis Milletvekili Muhtar Kutlu'yu bu şikâyeti araştırması için görevlendirmiştir. Muhtar Kutlu yaptığı inceleme sonucu 5 Nisan 1944'te CHP Genel Sekreterliğine yazdığı raporda Hâkim İsmail Ünlü'nün birçok uygunsuz hareketi hakkında şikâyetler dinlediğini, valilikten Adalet Bakanlığı'na yapılan müracaatı teyiden kendisinin de bakandan bu zatı başka bir yere naklini rica ettiğini, Ünlü'nün bir buçuk iki ay önce Bingöl'den başka bir yere tayin edildiğini bildirmiştir.¹⁵³ Malatya Bölgesi Müfettişi Naşit Fırat 1948 yılında yazdığı Bingöl Halkevi teftiş raporunda Bingöl Halkevinin eskimiş ve kırık sandalyelerinin yenilenmesi için halkevine

¹⁴⁸ 490.1.0.0.994.844.3.¹⁴⁹ BCA, 490.1.0.0.1574.408.1.¹⁵⁰ BCA, 490.1.0.0.1574.408.1.¹⁵¹ 490.1.0.0.994.844.3.¹⁵² 490.1.0.0.994.844.3.¹⁵³ BCA, 490.1.0.0.1544.278.3.

BİNGÖL HALKEVİ VE FAALİYETLERİ (1936-1951)

Savaş SERTEL

200 lira yardım yapılmasını istemiştir.¹⁵⁴

Kendi tüzel kişilikleri olmayan ve CHP'ye bağlı yan kuruluşlar olarak hizmet gören halkevleri ve halkodaları tek parti döneminde sorun yaşamazken çok partili döneme girildiğinde çeşitli sorunlarla karşılaşmıştır. CHP'ye bağlı olması eleştirilmiştir. Muhalefet partisinin itirazları sonucu devletten aldığı ödenekler azalmıştır. Ayrıca bazı yerlerde belediyeler Demokrat Parti'ye geçince halkevlerinin belediyelerden aldığı ödenekler azalmıştır. Parasızlıktan dolayı CHP bazı büyük halkevleri ve Londra Halkevi dışındaki ev ve odalara yardımı kesmek zorunda kalmıştır. DP'nin güç kazanması ve iktidarın el değiştirme olasılığından dolayı halkevlerine olan ilgi azalmıştır. Bazı CHP yöneticileri iktidar değişikliği olursa kapanmaması için artık halkevlerinin partiden ayrılması gerektiğini, hiç olmazsa bir vakıf haline getirilmesini savunmuştur. Ancak CHP üst yönetimi bunu yaklaşan genele seçimler öncesi gerçekleştirmemiştir.¹⁵⁵ 14 Mayıs 1950'de Demokrat Partinin ezici bir çoğunlukla iktidara gelmesiyle halkevlerinin durumu tamamen sarsılmıştır. Demokrat Parti ödenek yokluğu gerekçesiyle 18 Haziran 1950'de ilk olarak Londra Halkevi'nin faaliyetlerini durdurmuştur. Bu tarihten sonra kamuoyunda halkevleriyle ilgili tartışmalar daha da artmıştır. Ağustos 1951 tarihinde kabul edilen ve 11 Ağustos 1951 tarihli resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 5.830 Sayılı Kanun ile halkevleri binaları ve eşyaları hazineye mal edilmiştir.¹⁵⁶

1950 yılında halkevleri sayısı 478, halkodalarının sayısı 4.322 ye ulaşsa da¹⁵⁷ CHP 1946'dan itibaren bu kadar fazla sayıdaki halkevi ve halkodasına yardım etmekte zorlanmaya başlamıştır.¹⁵⁸ Aslına bakılırsa 1950 yılına gelindiğinde halkevleri temel işlevlerini yerine getirmiş ve tarihi misyonunu doldurmuştur. Bu tarihten itibaren halkevleri CHP için bir külfet oluşturmaya başlamıştır. Buna rağmen CHP bu kurumları yaşatmaya çalışmıştır. Halkevlerinin kapatılmasından sonra halkevleri binalarının ve demirbaşının devlet kurumlarına geçişinde bir yağmacılık yaşanmıştır. Pek çok halkevi binası alakasız kurumlara verilmiş, bir kısmı bakımsız ve atıl bir durumda kalmıştır. Demirbaş eşya da bu yağmadan nasibini almıştır. Özellikle 19 yıllık süreçte bin bir emek ve zahmetle oluşturulan ve milyonlarca kitaptan oluşan halkevleri kütüphanelerinin aldığı zarar Türk kültür ve eğitim tarihi açısından en büyük kısımlardan biridir ve incelenmesi elzem

¹⁵⁴ BCA, 490.1.0.0.1142.6.2.

¹⁵⁵ Genel sekreterlik Nisan 1949'da Naşit Fırat'a bir yazı yazarak Bingöl Halkevine 200 lira yardım gönderildiğini bildirmiştir. BCA, 490.1.0.0.1477.32.1.

¹⁵⁶ Medeni kanunla kurulacak ve senedi onaylanacak bir vakfa hiçbir hükümetin hukuken dokunamayacağı dile getirilmiştir. Çeçen, *Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri*, s. 196-198

¹⁵⁷ *Resmi Gazete*, 11 Ağustos 1951, Sayı: 7.882; Kunter, *Halkevleri*, s. 21. Bu yasa mecliste üç gün boyunca müzakere edilmiştir. CHP milletvekilleri oylamaya katılmamıştır. Oylamaya katılan 365 milletvekilinden 362'si evet, 3'ü hayır oyu kullanmıştır. *Turan*, 9 Ağustos 1951.

¹⁵⁸ Zeki Arkan, "Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi", *Atatürk Yolu Dergisi*, C. 6, S. 23, 1999, s. 261.

önemli bir tarihi ve sosyolojik konuyu başlı başına ihtiva eder. Bu dönemde milyonlarca kitabın derelere atıldığı ve yakılıp, yıkıldığı dile getirilmiştir.¹⁵⁹ DP rövanşist bir anlayışla sırf CHP'ye ait olduğundan dolayı bu kitapları yok etmek yerine değerlendirmeyi düşünmüş olsaydı bizce Türkiye'nin bugün içinde bulunduğu vahim eğitim tablosu daha farklı olabilirdi.¹⁶⁰

Bingöl Halkevi de diğer halkevleri gibi 1951 yılında kapatılmıştır. Ancak 1951 yılına gelindiğinde Bingöl Halkevi de pek çok halkevi gibi işlevini kaybetmiştir. Bingöl 1949'dan itibaren kirasını ve oda ücretini ödeyemez hale gelmiştir. Bu tarihten itibaren halkevinin varlığı göstermelik olmuştur. Kendi ihtiyaçlarını gideremeyen Bingöl Halkevi bu tarihten itibaren halka faydalı olamamıştır.

Sonuç

Halkevleri Türk modernleşmesi ile kültür ve eğitime uzun yıllar katkılarda bulunmuştur. Uzun yıllar boyunca ülkenin istisnai eğitim ve kültür kurumu özelliğini taşımıştır. Dil, resim, müzik, heykel gibi sanatsal aktivitelerde, eğitim ve meslek konularında halka çok büyük katkılarda bulunmuştur. Tüm bunların parasız olması sosyal devletin gerçekleşmesi adına da önemli bir gelişmedir. Halkevleri çok boyutlu kuruluşlardır. Pek çok özelliği bünyesinde taşımıştır. Halkın bilinçlenmesinde ve kültür seviyesinin artmasında katkıları olmuştur. Eğitim ve kültür faaliyetlerinin yanı sıra halkın yoksul halka yiyecek, giyecek, barınma ve sağlık konularında da yardımcı olmuştur. Dönemin eğitim ve kültür kurumu olan halkevlerinin eleştirel yanı sıra CHP'ye ait olması ve ideolojik hedeflerinin bulunmasıdır. Bunun yanı sıra doğu illerindeki halkevlerinin Kürt, Arap ve diğer etnik unsurları dil, kültür ve diğer unsurlarla asimile etmeye çalıştığı da günümüzde halkevlerine yönelik eleştirilerden biridir.

Halkevleri Cumhuriyet rejiminin ideolojik aygıtlarından biri olmuştur. Halkevleri verdikleri hizmetler ve yaptıkları çalışmalarla birlikte bir yandan da Kemalist ideolojiyi halka benimsetmeyi amaçlamıştır. Halkevleri Cumhuriyet'in ilanından sonra kurulan en önemli eğitim ve kültür kurumlarından biri olmuştur. İdeolojik yapısına rağmen halkevleri yürüttükleri faaliyetlerle gerçekten de daha kültürlü ve daha bilinçli halk kitlelerinin oluşmasına önemli katkılarda bulunmuştur. Halkevleri kar amacı gütmeyen halk menfaatini amaçlayan kuruluşlardır. Buralarda verilen hizmetler ücretsiz ve halkın istifadesine açıktı. Bundan dolayı halkevi faaliyetlerine partili olan veya olmayan herkes katılabilmıştır. Halkevlerine üyelikte partili-partisiz ayrımı

¹⁵⁹ Selçuk Duman, *Türk Modernleşmesi Sürecinde Sivas Halkevi (1932-1951)*, Berikan Yayınları, Ankara 2008, s. 134.

¹⁶⁰ Çeçen, *Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri*, s. 212-213.

BİNGÖL HALKEVİ VE FAALİYETLERİ (1936-1951)

Savaş SERTEL

yapılmama, 18 yaşını dolduran herkes halkevlerine üye olabilmıştır. Bu ev ve odaların en büyük özelliklerinden biri de buralarda herkesin eşit olması yanı sıra sınıfsız bir toplum yapısına sahip bulunmasıdır. Halkevleri kadının kamusal alanda bulunmasını ve kadın-erkek eşitliğini uygulayarak toplum tarafından benimsenmesini sağlamaya çalışmıştır. Halkevleri halkın sanat ve estetik zevkinin gelişmesini de sağlamıştır.

Bingöl Halkevi 1936 yılında kurulmuştur. İlk olarak üç şube ile faaliyete başlayan halkevi 1941 yılında şube sayısını yediye, 1943 yılında ise dokuzaya çıkarmıştır. Ancak arşiv belgelerine yalnızca yedi şubenin faaliyetleri yansımıştır. Bingöl Halkevi 1947 yılında genel sekreterlikten gönderine sinema makinesinde gösterilen filmler ve sahnelenen tiyatro oyunları ile halkevinin aynı zamanda bir eğilence merkezi olmasını da sağlamıştır. Bingöl Halkevi faaliyetlerini 1951 yılına kadar devam ettirmiştir. 1943 yılına kadar kendi binası olmamıştır. Bu tarihte 20 bin liraya belediyeden satın alınan iki katlı bir binaya taşınmıştır. Bingöl Halkevi kısa bir süre Bingöl CHP teşkilatı ve halkevinin mahalli imkânlarıyla ayakta durmuştur. Daha sonra sık sık CHP Genel Sekreterliğinden yardım istemiştir. Bingöl Halkevi'nin önemli faaliyetlerinden biri de açılan Türkçe okuma-yazma kursları olmuştur. Bingöl Halkevi çeşitli meslek kursları açarak insanların yeni bir meslek edinmesine yardımcı olmayı amaçlamıştır. Bingöl Halkevi temsil şubesi de çeşitli gösteriler düzenleyerek halkevine katılımı artırmıştır. Bu şube halkın ilgisini en fazla çeken şube olmuştur. Bingöl Halkevi sosyal yardım açısından da halka yararlı olmaya çalışmıştır. Bu amaçla fakir ve muhtaç insanlara çeşitli yardımlar yapılmıştır.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

BCA, 030.18.1.2.30.55.15

BCA, 490.1.0.0.724.478.1

BCA, 490.1.0.0.919.579.2

BCA, 490.1.0.934.628.2

BCA, 490.1.0.953.691.2

BCA, 490.1.0.0.971.755.2

BİNGÖL HALKEVİ VE FAALİYETLERİ (1936-1951)

Savaş SERTEL

- BCA, 490.1.0.0.982.807.1*
BCA, 490.1.0.0.994.844.3
BCA, 490.1.0.0.1008.889.2
BCA, 490.1.0.0.1021.931.1
BCA, 490.1.0.0.1044.1011.3
BCA, 490.1.0.0.1052.1040.3
BCA, 490.1.0.0.1142.6.2
BCA, 490.1.0.0.1142.8.2
BCA, 490.1.0.0.1166.96.2
BCA, 490.1.0.0.1215.36.3
BCA, 490.1.0.0.1241.131.3
BCA, 490.1.0.0.1477.29.1
BCA, 490.1.0.0.1477.30.1
BCA, 490.1.0.0.1477.32.1
BCA, 490.1.0.0.1544.278.3
BCA, 490.1.0.0.1574.408.1
BCA, 490.1.0.0.1670.810.2.
BCA, 490.1.0.0.1670.813.1
BCA, 490.1.0.0.1670.813.2
BCA, 490.1.0.0.1670.814.1
BCA, 490.1.0.0.1670.815.1
Gazeteler
Cumhuriyet, 20 Şubat 1932.
Milliyet, 19 Şubat 1932.
Milliyet, 20 Şubat 1932.
Turan, 20 Nisan 1949.
Turan, 9 Ağustos 1951.

İstatistikler

Milli Eğitim Genel Kitaphklar ve Müzeler İle Halkevleri, Odaları ve Okuma Odaları İstatistikleri 1943-1944, Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, 1946.

Milli Eğitim Genel Kitaphklar ve Müzeler İle Halkevleri, Odaları ve Okuma Odaları İstatistikleri 1944-1945, Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, Biricik Matbaası, Ankara 1947.

CHP Yayınları

C.H.F. Üçüncü Büyük Kongre Zabıtları (10-18 Mayıs 1931), İstanbul 1931.

CHP Halkevleri ve Halkodaları 1932-1942, Alâeddin Kral Basımevi, y.y, t.y.

CHP Halkevleri 1940,Ulusal Matbaa Ankara 1940.

CHP Halkevleri Öğreneği, Ankara 1938.

CHP Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi, Zerbamat Matbaası, Ankara 1940.

CHP Halkevleri ve Halkodaları 1943, Ankara 1944.

CHP XVI. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları, Ulus Basımevi, Ankara 1948.

CHP Halkevleri ve Halkodaları 1944, Ankara 1945.

CHP Halkevleri ve Halkodaları 1943, Ankara 1944.

CHP Halkevleri Talimatnamesi, Hâkimiyeti Milliye Matbaası, Ankara 1932.

CHP 1945 Yılında Halkevleri ve Halkodaları, Ankara 1946.

CHP Halkevleri ve Halkodalarının 1940 Çalışmaları, Ankara 1941.

CHP XVI. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları, Ulus Basımevi, Ankara 1948.

CHP Teşkilatı Kurulmamış Vilayetlerdeki Halkevleri ve Odaları Teftiş Talimatnamesi, Ankara 1940.

CHP Halkevleri ve Halkodalarının 1940 çalışmaları, Ankara 1941.

Telif Eserler

ALTAN, Bilal; *Halkevleri Sürecinde Cizre Halkevi Örneği*, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır 2012.

ARIKAN, Mustafa -Ahmet DENİZ; "Türk Ocaklarının Kapatılışı, Borçları ve Emlakinin Tasfiyesi", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, s. 15, Konya 2004.

BİNGÖL HALKEVİ VE FAALİYETLERİ (1936-1951)

Savaş SERTEL

- ARIKAN, Zeki; “Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi”, *Atatürk Yolu Dergisi*, C. 6, S. 23.
- BALTACIOĞLI, İsmail Hakkı; *Halkınevi*, Ankara 1950.
- CİVCİ, Sultan; *Halkevleri ve İzmir Halkevi'nin Faaliyetleri (1932-1951)*, Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir 2013.
- ÇAVDAR, Tevfik; *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1839-1950)*, İmge Kitabevi, Ankara 2008.
- ÇEÇEN, Anıl; *Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri*, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul 2000.
- DİLEK, Hızır; *Mardin Halkevi ve Faaliyetleri*, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2013.
- DUMAN, Selçuk; *Türk Modernleşmesi Sürecinde Sivas Halkevi (1932-1951)*, Berikan Yayınları, Ankara 2008.
- DUMAN, Selçuk; *Bir Modernleşme Aracı Olarak Tokat Halkevi*, Berikan Yayınevi, Ankara 2011.
- ERDAL, İbrahim; *Halkevlerinin Kuruluşu, Yapısı ve Yozgat Halkevi (1932-1951)*, Siyasal Kitabevi, Ankara 2013.
- ERGEN, Sinan; *Türkiye'de Halkevleri ve Elazığ Örneği*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 2007.
- ERŞAN, Mesut; “Eskişehir Halkevi ve Halk Evi Dergisi”, *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Yıl 6, S. 12, Güz 2010.
- GÜNDOĞDU, Şükran; *Bitlis ve Bitlis Halkevi (1943-1951)*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Van 2013.
- KAPLAN, Kadri; “Türk Kültürü, Halkın ve Gençliğin Ulusal ve Çağdaş Eğitimi ve Halkevleri”, *Halkevleri Dergisi*, S. 79.
- KARA, Âdem; *Cumhuriyet Döneminde Kalkınmanın Mihenk Taşı Halkevleri 1932-1951*, 24 Saat Yayıncılık, Ankara 2006.
- KAŞ, Hakan; *Isparta Halkevi Çalışmaları ve Ün Dergisi (1934-1950)*, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007.
- KÖPRÜLÜ, M. Fuat; “Halkevlerinin İçtimai Rolü”, *Ülkü*, C. 14, S. 84, Şubat 1940.
- KUNTER, Halim Baki; *Kuruluşlarının 32. Yıldönümünde Halkevleri*, Halkevleri Genel Merkezi Yayınları, 1964.
- ONAT, Naim; “Atatürk ve Ülkü Adı”, *Ülkü*, C. 12, S. 70, Aralık 1938, s. 337.

BİNGÖL HALKEVİ VE FAALİYETLERİ (1936-1951)

Savaş SERTEL

ORAL, Mustafa; "Halkevlerinin Toplumsal ve Kültürel İşlevleri", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. 18, S. 53, 2002.

ORAL, Mustafa; *CHP'nin Ülküsü*, Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Yayınları, Antalya 2006.

ÖZACUN, Orhan; *CHP Halkevleri Bibliyografyası 1932-1951*, 2001.

ÖZÇELİK, Fatih-Sabit Dokuyan; "Bolu Halkevi ve Faaliyetleri", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 9/4 Spring 2014.

ÖZÇELİK, Şeyda; *Türk Ocakları ve Eğitim*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana, 2010.

ÖZDEMİR, Yavuz-Elif Aktaş, "halkevleri (1932'den 1951'e)", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, C. 45, Erzurum 2011.

SERTEL, Savaş; *Cumhuriyet Dönemi'nde Tunceli (1940-1970)*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Elazığ 2012.

SERTEL, Savaş; "Tunceli'de Açılan Halkevleri ve Halkodaları", *Tarih Okulu Dergisi*, Yıl. 6, S.15, Eylül 2013.

ŞAHİN, Güneş; "Van Halkevi ve Faaliyetleri", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. 31, S.52.

ŞİMŞEK, Sefa; *Bir İdeolojik Seferberlik Deneyimi Halkevleri 1932-1951*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul 2002.

TEKDURMAZ, Başak; *Balıkesir Halkevi Çalışmaları ve Kaynak Dergisinin Sistemik İndeksi*, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir 2004.

TOKSOY, Nurcan; *Halkevleri*, Orion Yayınları, Ankara 2007.

ÜSTEL, Füsun; *Türk Ocakları: 1912-1931*, İletişim Yayınları, İstanbul 1997.

YAKIŞ, Hüseyin; "Cumhuriyetin 50. Yılında Halkevleri", *Halkevleri Dergisi*, S. 78, Şubat 1973.

YEŞİLKAYA, Neşe; "Halkevleri", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce*, C. II Kemalizm, İletişim Yayınları İstanbul 2009.